

גמרא סדורה

מסכת

בבא בתרא

פרק ו' "המוכר פירות"

לימוד פרק זה לע"נ

חווה לאה שוימר, בת חיים ושרה (לבית פוקס),

נפטרה ביום ששי י"א ניסן תשע"ז

אחותו של יבדל לחיים טובים וארוכים בבריאות ונחת מו"ר הרב דוד פוקס שליט"א

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות

ניתן להיות מנויים על הגמרא סדורה לדף היומי רישום קל מהיר ובחינם באתר גמרא סדורה
או במייל אלי vinetdb81@gmail.com

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הטקסט שמורות למכון ממרא.
כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות
שמורות לדניאל ברק ווינט ולעמותת "וכל בנייה לימודי ה".

ניסן תשע"ז

מְסַכְת בְּבֵא בְּתָרָא פְּרָק ו' "הַמוֹכֵר פִּירוֹת"

1. צב, א - צג, ב

רס"י

מְשֻׁנָּה

צב,א

הַמוֹכֵר פִּירוֹת לְחֵבְרוֹ וְזָרְעוֹן וְלֹא צָמְחוּ, וְאֵפִילוֹ זָרַע פִּשְׁתָּן - אֵינוֹ חַיִּיב בְּאַחֲרֵיוֹתָיו. רְבֹן שְׁמֹוֹל בֶּן גְּמִילָאֵל אָמַר: זָרְעוֹנִי גִינָה שְׂאִינָן נֶאֱבְלִין - חַיִּיב בְּאַחֲרֵיוֹתָיו.

גְּמָרָא

אִיתָמַר:

הַמוֹכֵר שׂוֹר לְחֵבְרוֹ, וְנִמְצָא נֶגְחֹן

רַב אָמַר:

הָרִי זֶה מִקְח טְעוּת.

וְשְׁמוּאֵל אָמַר:

יְכוּל לֹמַר לוֹ: לְשִׁחִישָׁה מְכַרְתִּי לָךְ.

וְלִיחֹזִי אֵי גִבְרָא דְזָבִין לְנִכְסְתָא - לְנִכְסְתָא,

אֵי לְרִדְיָא - לְרִדְיָא!

בְּגִבְרָא דְזָבִין לְהָכִי וְלְהָכִי.

וְלִיחֹזִי דְמִי הִכִּי גִינְהוּ!

לֹא צְרִיכָא,

דְּאִיִּיקָר בִּישְׂרָא וְקָם בְּדַמִּי רִדְיָא.

אֵי הָכִי,

לְמַאי נְפָקָא מִינְהָ?

נְפָקָא מִינְהָ לְטָרְחָא.

הִכִּי דְמִי?

צב,ב **אֵי דְלִיכָא לְאִישְׁתְּלוּמִי מִינְהָ - לִיעֲכַב תּוֹרָא בְּזוּזִינָה. דְּאִמְרִי אִינְשִׁי: "מִן מְרִי רְשׁוּתֵךְ, פְּאִרִי אִפְרַע!"**

לֹא צְרִיכָא,

דְּאִיכָא לְאִישְׁתְּלוּמִי מִינְהָ.

"רַב אָמַר: הָרִי זֶה מִקְח טְעוּת" -

בְּתַר רוּבָא אֲזִלְיִן,

וְרוּבָא לְרִדְיָא זָבִין.

וְשְׁמוּאֵל אָמַר לָךְ:

פִּי אֲזִלְיִן בְּתַר רוּבָא - בְּאִיסוּרָא,

בְּמִמּוֹנָא - לֹא.

(סִימָן: אֲשֶׁה וְעָבַד שׂוֹר שְׁרָרִין וּפִירוֹת).

מִיתִיבִי:

"הָאֲשֶׁה שְׁנַתְּאֲלִמְנָה אוֹ נַתְרָשָׁה,

וְהִיא אוֹמַרְת: "בְּתוֹלָה נִישְׂאֲתִי".

הַמוֹכֵר פִּירוֹת. סתם ולא פירש אם לזריעה אם לאכילה:
וזרען. הלוקח:

ולא צמחו. לא מבעיא פירות דאיכא דזבין לזריעה ואיכא דזבין לאכילה ומצי למימר לאכילה מכרתיו לך ואין כאן מקח טעות כלל אלא אפילו זרע פשתן דרוב הפשתן הנקח בעולם לזריעה קונין אותו דכיון דאיכא דזבין נמי לאכילה כדאמרין (גדרים דף מט.) לוליבא דכיתנא לכותחא אינו חייב באחריות דמצי למימר לאכילה מכרתיו לך דבממונא לא אזלינן בתר רובא כדשמואל בגמרא ודוקא זרע פשתן משום דחזי לאכילה אבל זרעוני גינה כגון זרע כרוב וקפלוט שאינו נאכל כלל חייב באחריות שרשב"ג אומר זרעוני כ"י הכי מפרש בגמרא:

חייב באחריותו. דהוי מקח טעות והרי הוא כעצים של זית ונמצא של שקמה יין ונמצא חומץ דהוי מקח טעות וכל שכן בכאן דהתם מיהא איכא דניחא ליה בהכי ואיכא דניחא ליה בהכי אבל הכא כיון דלאכילה לא חזו ולזריעה לא חזו אין לו תקנה אלא להסקה ואפילו דמי עצים לא ישלם לו לוקח דהא לא נהנה בהם כלום וגם לא שחך בהן יד דנתחייב באחריותו וכמי שאמר לו מוכר לך זרע אותם דמי דודאי זרע זבנינחו:

גמ'

איתמר. לקמן פריך עלה ממתניתין הלכך נקט לה הכא:
ונמצא שהיה נגחן. קודם מכירה ואין ראוי אלא לשחיטה:

מקח טעות. כיון ונמצא חומץ והדרי זוזי כדמפרש טעמא לקמיה דרובא לרדיא זבני:
יכול לומר לו כו'. דבממונא לא אזלינן בתר רובא אלא אחר טענה טובה:

לשחיטה מכרתיו לך. דהא איכא דזבין לשחיטה ורובא לאו כלום הוא והוה ליה כי פלגא ופלגא והמוציא מחבירו עליו הראיה ואפילו לסומכוס דאמר בפרק שור שנגח ממון המוטל בספק חולקין וקיימא לן כוותיה דסתם לן תנא התם כוותיה ה"מ כגון שור שנגח את הפרה ונמצא עוברא בצדה ואין ידוע לבית דין היאך היה המעשה אם ילדה קודם נגיחה או אחר כך ואפילו טעין חד מייניהו טענת ברי ואידך טענת שמא כדאמרין התם וכמו סבא ויבס בבכסי ספק בפרק החולץ (יבמות דף לח.) דקיימא לן חולקין משום דאין ידוע אם בן טי לראשון ויירשנו זקנו או בן ז' לאחרון ובנו של יבס הוא אבל הכא שאנו יודעין היאך היה המעשה הרי זה מוכר לוח סתם ונתגלה הדבר שהיה נגחן קודם לכן הכא מודה סומכוס דלא הוי ממון המוטל בספק אלא אזלינן בתר ההוא שטוען יפה בכיון דרובא לא כלום הוא לא היה לו למוכר לפרש אלא הלוקח הוה ליה למימר לרדיא קבינטא ליה ומדלא פי הפסיד ולא דמי ליון ונמצא חומץ (לעיל פג.) דהתם יין קתובע מנייה דמוכר בהדיא: ה"ג וליחזי אי גברא דזבין לרדיא לרדיא אי גברא דזבין לנכסתא לנכסתא. כלומר ה"ד דפליגי רב ושמואל ליחזי אי האי גברא עובד אדמה הוא ולא טבח ורגיל לקנות שוורים להרישה וכגון שהיו מכירין זה את זה ודאי לרדיא זבין ואפי' לשמואל ליהוי מקח טעות דכיון שמכירין זה את זה הרי כאילו פירש לו מוכר לי שור להרישה דמי למוכר זרעוני גינה שאין נאכלין דמסתמא חייב באחריותו:

זבין לנכסתא. כגון טבח שאינו עובד אדמה:

ומשני בגברא דזבין להכי ולהכי. טבח ועובד אדמה:

דמי רדיא. יתיירן הרבה על דמי שחיטה:

וליחזי. אי דמי רדיא לרדיא אי דמי נכסתא לנכסתא כיון דהאי גברא עביד זבין להכי ולהכי היה לנו לילך אחר הדמים ונימא הדמים מודיעים דשור לרדיא קונין בעשרים דינרים ולשחיטה ב' דינרים וניחזי אי דמי רדיא יתב ליה דהיינו כי דינר הדמים מודיעים לרדיא זבין והרי זה מקח טעות כמוכר יין ונמצא חומץ ואמאי קאמר שמואל דיכול לומר לשחיטה מכרתיו הא ודאי לרדיא זבין דהא אפילו לשחיטה זבין כיון דדמי רדיא קביל מנייה דלוקח מקחו בטל דנתאנה יתר משתות דהא לא חזי לרדיא שהרי נמצא נגחן ואינו שוה אלא י' דינרים לשחיטה ואי דמי נכסתא יתב ליה ודאי דלנכסתא זבין ואף על פי ששוה י' דינרים כמו שנתן קאמר רב דהוי מקח טעות ונפקא מינה לטרחא כדלקמן ואמאי לימא הדמים מודיעין דהא אפילו לרבנן דאמרי בפרק המוכר את (לעיל דף עז.) אין הדמים ראייה הני מילי גבי מוכר את הצמד לא מוכר את הבקר וכדאוקימנא בדוכתא דקרי לצמד צמד ולבקר בקר ואיכא נמי דקרי ליה לבקר צמד דכיון דלאו כולי עלמא קרו ליה לבקר צמד איכא למימר דהאי לוקח הוי מתנהו דקרי לבקר בקר והלכך קא"ל מוכר צמדי מכרתיו לך ולא בקר שהמוציא מחבירו עליו הראיה והלכך על הלוקח להביא ראייה שהוא מאותן הרגילין לקרוא לבקר צמד ומדלא מייית ראייה מפסיד אבל הכא דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה מודו רבנן דהדמים מודיעים דכיון דדינרין בודאי בהאי לוקח דרגיל לקנות לרדיא וגם הדמים מודיעין הלכך הדמים ראייה דכי האי גוונא נמי אמרין חתם היכי דמי אי דקרו ליה לצמד צמד כו' אלא דקרו ליה לני לבקר צמד כולה זבין ליה אלמא היכא דכל בני העיר קורין לבקר צמד אע"פ שקורין לו לפעמים בקר אמרין דכוליה זבין דכיון דידעינן ביה בהאי לוקח שרגיל לקרות נמי לבקר צמד כשאר בני העיר וגם הדמים מודיעין דבקר צמד זבן הלכך אמרי רבנן דהדמים ראייה וה"י כיון דהאי גברא זבין לרדיא ולשחיטה והדמים מודיעין לרדיא זבין ודאי כיון דאיכא מילתא דמוכחא הדמים ראייה כן נראה בעיני:

דאיניק בישרא כו'. וליכא דמים מודיעין ואיכא דגרס דזל רדיא וקם כי בישרא והיינו חך:

ובעי גמרא למאי נפקא מינה. פלוגתא דרב ושמואל מאחר ששוה יפה מה שנתן בו:

לטרחא. טורח מכירת השור לשחטו ולמוכרו הבשר הלכך אמר רב הרי זה מקח טעות ויחזיר לו המוכר דמיו:

ה"ד. דהוי מקח טעות להתחייב המוכר להחזיר הדמים:

אי דליכא. מעות מצויות למוכר לאישתלומי לוקח מנייה דמוכר אמאי רב הרי זה מקח טעות ויחזיר השור ליעכב תורא עצמו בזויו:

דאמרי אינשי כו'. מקרא נפקא לן בפי' דבבא קמא (דף ט.) דאמר רב הונא או כסף ישלם או מיטב שדהו ואיתביה רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות שוה כסף ומשני הבי'ע בדלית ליה מעות מצויות דלית ליה פשיטא מהו דתימא אמרין זיל טרח זבין ואייתי ליה קמ"ל:

רשותך. האישי אשר אתה נושה בו:

פארי. סובין בשויהן:

לא צריכא דאיכא. מעות מצויות למוכר לאישתלומי לוקח מנייה פירש ר"ח דשמעינן מנייה דהיכא דאית ליה מעות ללוה לא יכול לדחויי למלוה לאפרועי משאר נכסים דבנו שומא אלא זוזי הוא דפרע ליה ולא דמי למאן דלית ליה זוזי דשיימי ליה בי דינא מנכסיה ויש מי שאומר היכא דאיתנהו לזוזי דמי זה השור בעינייהו וגריכא עיון כן פרי"ח ולא נהירא לי האי לישנא בתרא כלל דמה לי הני מה לי אחריני כדפרישית מילתיה דרב הונא דלא אמרין ישיב לרבות שוה כסף אלא היכא דלית ליה זוזי:

ורובא. דשוריים לרדיא זבני:

באיסורא. כגון תשע חטיות מוכרות בשר שחוטה והאחת מוכרת בשר נבילה דאמרין בנמצא הלך אחר הרוב:

לא אזלינן בתר רובא. אלא אחר המוחזק אם יש לו שום טענה:

האשה שנתארמלה. וטוענת אבדתי כתובתי אי"נ במקום שאין כתובין כתובה כדמפרש בכתובות:

ר"י

בתולה נישאתי. ויש לי מאתיים :
אלמנה נשאתיך. ואין לך אלא מנה :
שיצאה. מבית אביה לבית בעלה כשנכנסה לחופה :
בהינמא. קלתא דמנמנמא ביה כלתא או ראשה פרוע בשוק בשעת
 כניסה לחופה שכן דרך הנישאות בתולות :
כתובתה מאתיים. ואע"פ שאין לה עדים מעידים על בתוליה ואין יודעין
 אם נישאת בתולה או בעולה :
כתובתה מנה. דהמוציא מחבירו עליו הראיה :
ורוב נשים. שבעולם שנישאות לבעל בתולות הן אלא ודאי בממונא לא
 אזלינן בתר רובא אלא אחר המוחזק כשמואל וקשיא לרב :
ומיעוט אלמנות. וזו איכא למימר דמן המיעוט היא הואיל ואין לה קול
 כדמפרש ואזיל :
כי איכא עדים. שיצאה בהינמא מאי הוי מאחר שהן עצמן אין יודעין
 אם ניסת בתולה או אלמנה נמצא דאין כאן קול כלל :
סהדי שקרי. ולא ראוה יוצאת בהינמא :
יש לה קול. מתוך שיש שמחה בנישואי בתולה נזכרים בה בני אדם :
איתרע לה רובא. דבתולות נישאות דרובן יש להן קול מכחיש כחו של
 אותו רוב וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי המוציא מחבירו
 עליו הראיה :
נמצא שהיה גנב. קודם לכן גונב ממון :
קוביוסטוס. גונב נפשות :
הגיעו. ללוקח ואין כאן מקח טעות :
לסטים מזויני. הורג נפשות וסופו ליהרג :
או מוכתב למלכות. ליהרג :
הרי שלך לפניך. דגברא קטילא זבין ליה :
רישא מאי טעמא. הגיעו והלא אין לך מום גדול מגנב או קוביוסטוס
 ואפ"ה קנה לוקח ואע"פ דלא קבל עליו מומין בפירושו :
לאו משום דרובא. עבדי הכי איתנהו גנבים או קוביוסטוסין ולדעת כן
 קנאו הלוקח וכמי שקבל עליו דמי אלמא בממונא אזלינן בתר רובא
 וקשיא לשמואל דכיון דלא אזיל בתר רובא כפלטא ופלגא דמי וא"כ
 אמאי הגיעו הרי לא היה יודע הלוקח שהיה בו מום זה וסתם לוקח
 אעבד שפירא יתב זוזי כדאמר נמי לקמן אפירי שפירי יתב זוזי ומום
 מבטל כל מקח וממכר היכא דלא נודע ללוקח :
ומשני לא כולהו הכי איתנהו. גנבים וכמאן דאמר ליה מוכר בהדיא
 דמי שהרי יודע לוקח שהוא גנב :
ונמצא עוברת בצדה. ואין ידוע לבי"ד ולא עדים יודעין אבל הם יודעין
 דלא קתני ואינו יודע והכי אמרינן בשנים אוחזין (ב"מ דף ב:) ולרבה בר
 רב הונא דאמר אמר סומכוס אפילו ברי וברי כו' :
אם עד שלא נגחה. השור ילדה ופטור בעל השור :
משלם. בעל השור :
חצי נזק לפרה. דשור תם משלם חצי נזק :
ורביע נזק לולד. משום דחצי נזק דולד הוי ממון המוטל בספק וחולקין
 ואלויבא דסומכוס מוקמינן לה התם ולרב קפריך ואמאי חשיב ליה
 ממון המוטל בספק אליבא דרב דאזיל בממונא בתר רובא לימא הלך
 אחר רוב פרות שילדות בן קיימא ואינן מפילות ופרה זו מן הרובא
 היתה והיה לה לילד בן קיימא כרוב פרות דעלמא והלכך ודאי השור
 נגחה בעודה מעוברת ומתוך כך הפילה וליחייב בעל השור חצי נזק לולד
 אלא ודאי רובא בממונא לאו כלום הוא אלא כי פלגא ופלגא דמי והלכך
 קאמר סומכוס חולקין דהוי ממון המוטל בספק ומיהו בדשמואל מודי
 סומכוס דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה שהרי לא נולד ספק
 במעשה כי הכא כדפרישית לעיל שהרי הדבר ידוע היאך היה המכר ולא
 הוי ממון המוטל בספק אלא כשנולד ספק בדבר שאין ידוע היאך היה
 המעשה :
ומשני התם משום דמספקא לן כו'. כלומר לעולם בממון הלך אחר
הרוב והתם היינו טעמא דחשיב ליה ממון המוטל בספק משום דכי נמי
אזלינן בתר רובא אכתי איכא ספיקא בהך נגיחת שור למפטריה דאיכא
למימר מקמה כנגד פניה אתא השור ונגחה ומחמת ביעתותא קודם
נגיחה הפילה שכן דרך להפיל מחמת פחד כמו מחמת נגיחה ממש
וקייל (ב"ק דף נו.) המבעית חבירו פטור מדיני אדם וכ"ש בהמתו
המבעית לבהמת חבירו דגרמא בניזקין פטור :
מאחורה. ליכא ביעתותא דהא לא חזיא ועד דנגח לה אינה מפלת והלכך
 איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי הוי ממון המוטל בספק וחולקין :
שור שהיה רועה ונמצא שור כו'. ולא גרסי' על גב הנהר ובתוספתא לא
גרסי' ליה ופירוש תינוקות היה והאי דנקט שהיה רועה משום דדרך
שוורים הרבה להיות לשם ואיכא לספוקי בשוורים טובא :
שזה. המת מנוגח :
אין אומרים כו'. דרבנן לא אזלי בתר אומדנא ואפ"י ממון המוטל בספק
לא הוי לשלומי פלגא דמאן לימא לן שזה נחו הואיל ואיכא שוורים
אחרים ולא דמי לשור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצדה ואין אנו
יודעין אם נגח את הולד אם לאו ואפ"ה מחייבין ליה פלגא דהתם היינו
טעמא שהרי רואין שנגח את הפרה והעמד פרה על חזקתה והשתא הוא
דילדה בשעה שאנו מוצאין עוברת בצדה :
ורבי אחא אומר כו'. בתר אומדנא אזיל דיני ממונות והכי אמרינן
בסנהדרין בפרק אחד דיני ממונות :
גמל האוחר. עסוק בתשיש רביעה דאמרינן בבכורות (דף ת.) לגבי
 תשיש גמל אחר כנגד אחר וסתם בהמות בשעת תשיש משתגעות
 ומכין זכרים זה את זה (כך שמעתיה מרבינו זקני מ"כ) ואיכא דאמרי
 אוחר כמו נזר ולא נהירא :
בידוע שזה הרגו. דמוחזק הוא בשעת רביעה להכות וכ"ש בשור המועד
 ליגח שנח כבר שלש פעמים ורבותא נקט גמל אוחר אע"פ שמעולם לא
 נגח ונשך :
וחזקה. דהאי שור המוחזק ליגח :
כי הדידי נינהו. דמאן דאזיל בממונא בתר חזקה אזיל נמי בתר רובא :

והוא אומר: "לא פי אלא אלמנה נשאתיך".

אם יש עדים שיצאה בהינמא וראשה פרוע - בתובתה מאתיים)

טעמא דאיכא עדים, הא ליכא עדים - לא,

ואמאי? לימא: הלך אחר רוב הנשים, ורוב נשים בתולות נישאות!

אמר רבינא:

משום דאיכא למימר: רוב נשים בתולות נישאות, ומיעוט אלמנות.

וכל הנישאות בתולה יש לה קול,

וזו הואיל ואין לה קול - איתרע לה רובא.

אי כל הנישאות בתולות יש להן קול,

פי איכא עדים מאי הוי?

מדלית לה קול סהדי שקרי נינהו!

אלא,

רוב הנישאות בתולות יש להן קול,

וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא.

תא שמע:

"המוכר עבד לחברו ונמצא גנב או קוביוסטוס - הגיעו,

לסטים מזויני או מוכתב למלכות - אומר לו הרי שלך לפניך".

צגא,

רישא מאי טעמא?

לאו משום דרובא הכי איתנהו!

לא,

כולהו הכי איתנהו.

תא שמע:

"שור שנגח את הפרה ונמצא עוברת בצדה,

ואינו ידוע אם עד שלא נגחה ילדה, או אם משנגחה ילדה.

משלם חצי נזק לפרה ורביע לולד" (בבא קמא מז.).

ואמאי לימא: לך אחר רוב פרות, ורוב פרות מתעברות ויולדות,

והא ודאי מחמת נגיחה הפילה!

התם משום דמספקא לן,

דאיכא למימר מקמה אתא ומביעתותא הפילה,

ואיכא למימר מאחורה אתא ומינגח נגחה והפילה.

הוי ממון המוטל בספק,

וכל ממון המוטל בספק - חולקין.

לימא כתנאי,

"שור שהיה רועה, ונמצא שור הרגו בצדו,

אף על פי ש: זה מנוגח וזה מועד ליגח,

זה מנושך וזה מועד לישוך,

אין אומרים: בידוע שזה נגחו וזה נשכו.

רבי אחא אומר:

גמל האוחר בין הגמלים,

ונמצא גמל הרגו בצדו - בידוע שזה הרגו".

סקרוה דרובא וחזקה פי הדדי נינהו,

לימא רב - אמר רבי אחא,

ושמואל אמר - כתנא קמא!

אמר לך רב:

אנא דאמרי אפילו לתנא קמא,

רש"י

בתר רובא אזלינן. דרובא עדיף מחזקה ואיכא למימר דרוב שוורים שבעולם נגחוהו ולכך פטור:

דהוא גופיה מוחזק. וכיון דהוא עומד בצדו אזלינן בתר אומדנא אבל בתר רובא דליתיה קמן לא אזלינן:

ת"ש. ממתני' המוכר פירות לחבירו כו' ומשום דאיצטריך לשנויי תנאי היא אקדמיה להאי לימא כתנאי דלעיל מקמי האי ת"ש:

מאי לאו האי. דקתני אפילו היינו רבותיה דאע"ג דרוב פשתן הנלקח בשוק לזריעה קונן אותו ואפ"ה לא אזלינן בתר רובא וקשיא לרב וליכא לתרוצי דהאי תנא בתר רובא דאינשי אזיל כדלקמן ולא בתר רוב זריעה שרוב בני אדם לוקחין פשתן לדברים אחרים למאכל ולרפואה והלכך אינו חייב באחריותו דאזלינן בתר רוב לוקחין והכי קתני אפילו זרע פשתן דסד"א ניזיל בתר רובא דזריעה וניחייב באחריותו אפ"ה אינו חייב דאזלינן בתר רובא דאינשי ולא תקשי לרב ליכא למימר הכי דאם איתא דרובא דאינשי חשוב רוב ורובא דזריעה כמאן דליתיה לא הוי ליה למיתני אפי' דממאי תיסק אדעתין למיזל בתר רובא דזריעה טפי מרובא דאינשי דליתני אפילו אלא ודאי הכי קתני אפילו זרע פשתן שהיה לנו לחייבו מן הדין משום דרובא דזריעה שהוא רוב גמור אפ"ה אינו חייב דבממונא לא אזלינן בתר רובא ומיהו אם לא מפני שמוצא תנאים דפליגי בדבר ושמואל גמרא הוה ליה לשנויי ע"י הדחק תנא דמתניתין אזיל בתר רובא דאינשי אבל כיון דאשכח תנאי ניחא ליה טפי לאוקומה כתנאי:

המוכר פירות לחבירו ולא צמחו. כגון זרעוני גינה כו' ולי נראה דלא גרסינן כלל בהך ברייתא המוכר פירות לחבירו ולא צמחו ויש ברייתא דוגמתא בתוספתא (רפ"ו) דקתני המוכר לחבירו זרעוני גינה שאין נאכלין כו' זרע גינה שאין נאכלין כלל חייב באחריותו אבל זרע פשתן דנאכל קצת לעולם אינו חייב כשמואל:

נותן לו דמי זרע. שרוב פשתן שבעולם נזרע:

אמרו לו. אינו חייב באחריותו שהרבה בני אדם לוקחין לדברים אחרים למאכל ולרפואה וכנגד אדם אחד שקנה י' סאין לזריעה יש מאה בני אדם שקונין מיהת סאה אחת למאכל ולרפואה ובתר רוב לוקחין אזלינן ורבי יוסי בתר רובא דזריעה אזיל שהיחיד הקונה לזריעה קונה יותר ממאה הקונין למאכל ולרפואה ומיהו ת"ק דר' יוסי היינו טעמיה דודאי בתר רובא דזריעה הוה לן למיזל כו' יוסי ולחייבו אלא שאין הולכין בממון אחר הרוב דאי לא תימא הכי אלא אזיל נמי בתר רובא דאינשי אם כן מאי איכא בין תנא קמא לאמרו לו:

אילימא ר' יוסי ואמרו לו. דר' יוסי מחייב כרב דאזיל בתר רובא ואמרו לו פטרי כשמואל דלא חייש לרובא:

הא תרוייהו בתר רובא אזלי. דאפילו תנא דאמרו לו סבירא ליה כרב והאי דפטור היינו טעמא דאזיל בתר רובא דאינשי כדמפרש טעמא הרבה לוקחין אותו כו': ה"ג אלא אי תנא קמא ור' יוסי אי ת"ק ואמרו לו:

עד כאן לא קאמר תנא קמא התם אלא דלא אזלינן בתר חזקה, אביל בתר רובא אזלינן.

ושמואל אמר לך:

אנא דאמרי אפילו לרבי אחא,

עד כאן לא קאמר רבי אחא התם אלא דאזלינן בתר חזקה, הוא גופיה מוחזק, אביל בתר רובא לא אזלינן.

תא שמע:

"המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו, ואפילו זרע פשתן - אינו חייב באחריותו."

מאי "אפילו"?

לאו אפילו זרע פשתן, דרובא לזריעה זבני, ואפילו הכי לא אזלינן בתר רובא!

תנאי היא,

דיתניא:

המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו:

זרעוני גינה שאין נאכלין - חייב באחריותו.

זרע פשתן - אינו חייב באחריותו,

רבי יוסי אומר:

נותן לו דמי זרע,

אמרו לו: הרבה לוקחין אותו לדברים אחרים."

מאן תנאי?

אילימא רבי יוסי ו"אמרו לו" - תרוייהו בתר רובא אזלי,

מר אזיל בתר רובא דאינשי,

ומר אזיל בתר רובא דזריעה!

אלא,

אי תנא קמא ורבי יוסי,

אי תנא קמא ו"אמרו לו".

נגב

2. צג, ב

רש"י

מהו נותן לו. המוכר זרעוני גינה שאין נאכלין דאמרינן חייב באחריותן מה ישלם מוכר ללוקח:

דמי זרע. ולא דמי יציאה דגרמא בעלמא הוא ופטור:

אף הוצאה. יציאת חרישה ושכר פועלים ונראה בעיני דקנסא הוא: **ומ"ס אף הוצאה.** והכי קתני רשב"ג אומר זרעוני גינה שאין נאכלין חייב בכל אחריותן אפילו יציאה:

דלמא איפכא. דרשב"ג לא מחייב אלא דמי זרע ומנלן דהא רשב"ג היא אימא רבנן היא ותנא קמא דברייתא היינו רשב"ג:

הא לא קשיא. אם אין קושיא אחרת זו אינה קושיא וכל היכא דאיכא פירכא אחריתי קאמר גמרא הא לא קשיא:

וחסורי מחסרא כו'. אין זה תירוץ דחוק כו' דטוב לנו לחסרה מעט כדרך משנה שמדברת בקוצר ולא נימא יציאה איכא בינייהו דהא לא משמע ממתניתין מידי אלא על ידי דוחק דמשמע דרשב"ג היינו ת"ק והלכך טוב לפרש דכולה רבן שמעון היא כדמשמע מתני' דרשב"ג היינו ת"ק ונראה בעיני דה"ג ודלמא כולה רשב"ג היא והכי קאמר המוכר פירות לחבירו ולא צמחו אפילו זרע פשתן אינו חייב באחריותן שרשב"ג אומר זרעוני גינה שאין נאכלין חייב באחריותן הא ר' שמעון בן גמליאל דתניא כו':

לתתן. במים:

מורסן. היא הקליפה העליונה שמוציאין מחטין הכתושין במכתשת:

סובין. כשטוחנין גסין ולא הדק נשאר בנפה והוא סובין:

ניפולין. שנופל פתיתין:

מפני שהוא בנושא שכר. בהגזל קמא מתרצינן אימא מפני שהוא נושא שכר אבל בחנם פטור אם אומן הוא כדאמרינן התם זיל אייתי ראייה דמומחית לתרנגולי ואיפטרך וכן הלכה דאומן בשכר חייב בחנם פטור כדאמר רבי יוחנן התם:

דמי בשתו. שזימן אורחים ואין לו מה יאכילם וכל שכן יציאה דחסריה ממונא ומיהו לית הלכתא אלא כרבנן דפטרי מבשת דגרמא הוא והא ליכא למימר דמדהשתא נוקי מתניתין דביציאה פליגי כי היכי דמיפליגי בהך ברייתא וליהוי הלכה כרשב"ג במשנתנו הא לא אמרינן דרבי שסתם המשנה לא בעי לאוקומי מתניתין כרשב"ג ביציאה דלא ס"ל כרשב"ג אלא כולה מתניתין רבן שמעון בן גמליאל היא כדאמר לעיל וביציאה לא איירי מידי כן נראה בעיני דמהיכא תיתי דביציאה פליגי במתניתין וניהוי הלכה ביציאה כיש אומרים מאחר דאיכא לאוקומי כולה כרשב"ג ולא איירי ביציאה כלל:

תנו רבנן:

"מהו נותן לו?"

דמי זרע, ולא הוצאה.

ויש אומרים:

אף הוצאה."

מאן "יש אומרים"?

אמר רב הסדא:

רבן שמעון בן גמליאל היא.

הי רבן שמעון בן גמליאל?

אילימא רבן שמעון בן גמליאל דמתניתין:

דתנן:

"המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו, ואפילו זרע פשתן -

אינו חייב באחריותו" - ³¹¹אימא סיפא:

"רבן שמעון בן גמליאל אומר:

זרעוני גינה שאינן נאכלין - חייב באחריותו";

תנא קמא נמי הכי קאמר!

זרע פשתן הוא אינו חייב באחריותו,

הא זרעוני גינה שאינן נאכלין - חייב באחריותו!

אלא לאו 'הוצאה' איכא בינייהו,

מר סבר: דמי זרע,

ומר סבר: אף הוצאה.

ממאי?

דלמא איפכא?

הא לא קשיא:

כל תנא בתרא, לטפויי מילתא קא אתי.

ודלמא כולה, רבן שמעון בן גמליאל היא?

וחסורי מחסרא והכי קתני:

"המוכר פירות לחבירו וזרען ולא צמחו, אפילו זרע פשתן - אינו חייב באחריותו,

דברי רבן שמעון בן גמליאל,

שרבן שמעון בן גמליאל אומר: ³¹²

זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותו".

אלא הא רבן שמעון בן גמליאל,

דתניא:

"המוליך חטין לטחון - ולא לתתן, ועשאן סובין או מורסן,

קמח לנחתום - ואפוא פת ניפולין,

בהמה לטבח - וניבלה,

חייב מפני שהוא בנושא שכר.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

נותן לו דמי בושתו,

ודמי בושת אורחיו.

וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר:

מנהג גדול היה בירושלים:

המוסר סעודה לחברו וקלקלה - נותן לו דמי בשתו,

ודמי בושת אורחיו.

³¹¹ גירסת הדפוס: (הא זרעוני גינה שאינן נאכלין חייב באחריותו). רוב כתבי היד, ומהרש"ל לא גרסו. וכן בהמשך.

³¹² גירסת הדפוס: (זרע פשתן הוא דאינו חייב באחריותו הא)

כִּס"י

אורחין נכנסין. ותקנה טובה
היא לקבלת אורחין שידעו כי
שם יאכלו וילכו שם לאכול:

עוד מנהג גדול היה בירושלים:
מפּה פּרוּסָה על גבי הפתח,
כל זמן שמפּה פּרוּסָה - אורחין נכנסין,
נסתלקה המפּה - אין האורחין נכנסין."

3. צג, ב - צד, א

כ"י

משנה

המוכר פירות לחבירו - הרי זה מקבל עליו רובע טנופת לסאה.
 תאנים - מקבל עליו עשר מתולעות למאה.
 מרתף של יין - מקבל עליו עשר קוססות למאה.
 קנקנים בשרון - מקבל עליו עשר פיטסות למאה.

גמרא

תאני רב קטינא:
 "רובע קטנית לסאה".

ועפרורית לא?!

והאמר רבה בר חייא קטוספאה משמיה דרבה:
 בורר צרור מגרנו של חברו אנותן לו דמי חטין!

צד א

קטנית - רובע.

עפרורית - פחות מרובע.

ועפרורית רובע לא?!

והא תניא:

"המוכר פירות לחבירו:

חטין - מקבל עליו רובע קטנית לסאה.

שעורים - מקבל עליו רובע נישובת לסאה.

עדשים - מקבל עליו רובע עפרורית לסאה";

מאי לאו הוא הדין לחטים ולשעורין!

שאני עדשים,

דמיעקר עקרי להו.

אלא טעמא דעדשים דמיעקר עקרי להו,

אבל חטי ושערי - לא.

תפשוט מינה:

חטי ושערי דעפרורית לא מקבל!

לעולם,

חטי ושערי מקבל עפרורית,

עדשים איצטריכא ליה,

דסקלא דעתך אמינא: פיון דמיעקר עקרי להו, יותר מרובע נמי לקבל,

קא משמע לן.

מתני'

המוכר פירות. תבואה:

הרי זה. הלוקח:

מקבל עליו רובע. הקב של טנופת לכל סאה

דסתם תבואה דרכה להיות בה רובע טנופת

אבל יותר מרובע לא כדמפרש טעמא בגמרא

אי משום דינא אי משום קנסא:

מתולעות. דאורחיהו בהכי והוא הדין אחת

לעשר:

מרתף של יין. ויש בו חביות הרבה:

קוססות. יין רע כלומר עשר חביות של יין רע

דסתם מאה חביות אורחיהו בעשר קוססות

ומחיל איניש ובגמרא מוקי לה כדאמר ליה

מרתף זה של יין אני מוכר לך. קוססות נראה

לי כמו פריה יקוסס ויבש דיחזקאל (יז):

קנקנים. כדים:

בשרון. באותו המלכות:

פיטסות. כדים רעים ובגמרא מפרש לה:

גמ'

תני רב קטינא. הא רובע טנופת דמתניתין

לאו בעפרורית מייירי דעפרורית רובע לא

מחיל איניש אלא רובע קטנית לסאה של

תבואה:

ועפרורית לא. בתמיה:

צרור. היינו עפרורית:

נותן לו דמי חטין. שהרי הפחיתו במדה

דאיהו הוה מזבין ליה עם החטין דעפרורית

מקבל לוקח אבל לחזור ולערב אינו יכול

דהשתא עושה עולה בידים וכתוב (ויקרא יט)

לא תעשו עול וגם לוקח לא מחיל אלא מה

שנתערב מעצמו עם התבואה בע"כ של מוכר

וכשבורר הצרור ומשליך חוץ היזק בידים

הוא שאותן צרורות היו לו שוין כמו חטין

וא"נ לא חשיבי ליה היזק גמור דמ"מ הן גופן

אינן שוין כלום ליחייב מיהא משום דינא

דגרמי כגון השורף שטרותיו של חבירו

והמקדש בכרם והזורע כלאים בשדה חבירו

דבהחיא שעתא קגזיל ליה מיד ממונו אע"פ

שאינו ניכר דהא פסקינן הלכתא בב"ק (דף

ק.) [כר"מ דדאין דינא דגרמי ואמרינן נמי

התם הוה עובדא וכפייה רפרם לרב אשי

ואגבייה כי כשורא לצלמי וגרמא בנזקין

דקיי"ל דפטור היינו כגון שולח את הבערה

ביד חרש שוטה וקטן שההיזק ניכר אבל אינו

עושה אותו בידים אלא גורם עכשיו שיבא

היזק ממילא לאחר זמן אבל דינא דגרמי

בידים הוא מוזיק אלא שאין ההיזק ניכר]:

ומשני קטנית מקבל עליו רובע. כדתני רב

קטינא אבל עפרורית פחות מרובע משהו הוא

דמקבל אבל רובע בעפרורית כיתר מרובע

בקטנית לא מקבל:

חטין מקבל עליו כו'. כלומר אם חטין מוכר

לו מקבל עליו לוקח כו' קטנית אורחיה לגדל

בחטין ונישובת בשעורים ועפרורית בעדשים.

נישובת קש שניזרה בנישוב:

מאי לאו הוא הדין לחטין ושעורין. דמקבל

עליו רובע עפרורית והאי דקתני לה גבי

עדשים אורחא דמילתא קתני שמיני טנופת

הללו מצוין זה בכה וזה בכה:

דמיעקר עקרי להו. ולא קוצרין הלכך שכיח

בהו עפרורית טפי:

אלא טעמא כו'. כלומר כיון דאמרת דמיעקר

עקרי להו והלכך שכיח בהו עפרורית טובא

א"כ דוקא נקט בעדשים רובע עפרורית

משום דשכיחי בהו אבל חטי ושערי אין לומר

רובע עפרורית דהא לא שכיח כ"כ תפשוט

מהא סיוע לדבריך שהיית מתרץ עפרורית

פחות מרובע דאם איתא דה"ה לחטי ושערי

ליתני רובא עפרורית בחטין ואנא אמינא

כ"ש בעדשים:

לעולם. אימא לך חטי ושערי מקבל רובע

עפרורית ודקשיא לך ליתנייה גבי חטין וכ"ש

עדשים בעדשים איצטריכא ליה כו' :

4. צד, א - צה, א

רָק"י

אמר רב הונא אם בא לוקח להקפיד בטנופת דנראה בעיניו שיש בו טנופת יותר מרובע ובא לוקח לנפות לדעת אם יש שם יותר מרובע ונמצא בו יותר :

מנפה את כולו. ויחזיר לו המוכר חטיף כנגדן או מעות ולא יאמר רובע כבר מחלת והמותר אשלם לך :

אפירי שפירי יהיב. דלא מחיל טנופת כלל אלא מפני שטורח הוא לנפותו בשביל דבר מועט והלכך כי ליכא אלא רובע לא טרח לוקח לנפותו דכי אמר ליה מוכר ללוקח אני אומר שפירות יפין הן ואם תאמר אינן יפין או טרח ונפה אותם או אייתי ראייה כמה יש טנופת ואשלם לך ובשביל רובע לא טרח דיצא שכרו בהפסד טרחו אבל כי איכא יותר מרובע טרח לוקח לנפותו וכיון דהתחיל לטרוח טרח ומנפה את כולו דדבר קל הוא לגמור הניפוי מאחר שהתחיל והלכך לא מחיל ומיהו היכא דליכא אלא רובע אם בא לנפות הרי בטלה דעתו ופטור מוכר :

ואמרי לה קנסא. דמן הדין אפיי טפי מרובע מחיל איניש ואפירי דלאו שפירי מכל וכל יהיב לוקח זוזי שיועד הוא דדרך תבואה להיות בה טנופת ומחיל הלכך רובע לא קניס דהא שכיח וליכא למימר דערובי עריב בידיים אבל יתר מרובע לא שכיח בתבואה ואיכא למימר דאיהו המוכר הוא דערבי בידיים וכיון דערבי קנסוהו רבנן בכוליה דאיכא למימד כוליה עירב ונפקא מינה דאי ידעינן ביה דלא עריב אפיי טפי מרובע הוי מחילה וקנה לוקח והיינו דאיכא בין דינא לקנסא :

מיתבי. אלישנא קמא דאמרי ליה דינא קפריך ולא אקנסא :

כל סאה. תבואה שיש בה רובע הקב ממין אחר ימעט דלא ליהוי רובע ואח"כ יזרענו וכן פ"י רבינו חננאל אי"נ נזרעו אלא שלא נשרשו עדיין ימעט אבל אם נשרשו אין להם עוד תקנה שכבר נאסרו בהשרשה כדנפקא לן בפסחים בפרק כל שעה (דף כה). מהמלאה והזרע זרוע מעיקרו בהשרשה ובספרי נמי תניא לה בהדיא התבואה משתשיש :

סבריה דרובע דכלאים. האוסר התבואה משום כלאים חשוב הוא מן התורה ולא בטיל כי היכי דחשיב יותר מרובע טנופת לגבי מכירה דלא בטיל והוא הדין דפחות מרובע דכלאים בטל כרובע דטנופת :

וקתני ימעט. ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו פחות מרובע ואע"ג דאיסור כלאים חמור הוא שאין ב"ד יכולין להפקיע איסור אפ"ה לא מחמירין ביה למימר דכיון דטרח ליטרח בכוליה לנפותו כולו כ"ש גבי מכירה דקיל שהרי ב"ד יכולין להפקיע ממון של זה לחבירו דהוה להו למימר ימעט ויעמידנו על שיעור הבטל דהיינו רובע ואע"ג דאפירי שפירי יהיב אינש זוזי ובטפי מרובע עביד דטרח בכוליה ולא מחיל אפ"ה כיון דרובע מחיל איניש בטפי מרובע נמי יעמידנו על רובע ולא ינפה את כולו וקשיא לרב הונא דאמר מנפה את כולו ומיהו הוה מצי לתרוצי דלא דמי טעם דטנופת לטעם דכלאים כל כך דהתם במחילה תליא מילתא דרובע מחיל איניש משום טרחא אבל יותר מרובע לא מחיל איניש אפ"ה פחות מרובע שבו דנקל לו לטרוח בכולו מאחר שמתחיל אלא דעדיפא מינה קמתרץ ליה :

כרובע דהכא דמי. דשניהן בטלין מן הדין והלכך די במיעוט דהא אפיי מיעוט לא הוה צריך דהא בטיל אלא חומרא בעלמא הוא כדמפרש ואזיל אבל יותר מרובע דכלאים אימא לך שאם בא למעט ממעט את כולו :

אי הכי. דמשום חומרא דכלאים ממעט ולא מן הדין :

אימא סיפא ר' יוסי אומר יבור. יבור את הכל :

אי אמרת בשלמא. דרובע דכלאים כיתר מרובע דטנופת דמי והאי ימעט מן הדין הוא היינו דאתא ר' יוסי למימר יבור את הכל וס"ל כרב הונא דאמר אם בא לנפות מנפה את כולן אבל כיון דאוקמת דמן התורה אפיי מיעוט אינו צריך אלא חומרא הוא אמאי אתא רבי יוסי להוסיף חומרא אחרת על זו ולמימר יבור ואיכא ספרים דכתוב בהו ת"ש מסיפא ולסיועי לרב הונא קאתי :

משום דמיהו ומיחזי כאילו מטיל אותן בידיים וזורען במתכוין ואי כבר נזרעו בקרקע ובירר קצת ושייר קצת נראה כמקיים בקרקע כלאים ונפקא לן מקרא במ"ק ובתורת כהנים דלוקה :

שנים שהפקידו. אלישנא דקנסא פריך שמע מינה לא קנסינן אמותר והיינו אמאי קנסוהו רבנן בכוליה אלא במותר רובע :

אמר רב הונא :

אם בא לנפות - מנפה את כולו.

אמרי לה - דינא.

ואמרי לה - קנסא.

"אמרי לה - דינא" :

מאן דיהיב זוזי, אפירי שפירי יהיב,

ורובע - לא טרח איניש,

יותר מרובע - טרח איניש,

וכיון דטרח, טרח בכוליה.

"ואמרי לה - קנסא" :

רובע - שכיח,

יותר - לא שכיח,

ואיהו הוא דעריב, וכיון דעריב קנסוהו רבנן בכוליה.

(סימן כל תרי שטרי דראבין בר רב נחמן אונאה וקבלנותא).

מיתבי :

"כל סאה שיש בה רובע ממין אחר - ימעט" (כלאים ב, א).

סבריה, דרובע דכלאים יותר מרובע דהכא,

וקא תני: "ימעט" !

לא,

רובע דכלאים כי רובע דהכא דמי.

אי הכי,

אמאי "ימעט" ?

משום חומרא דכלאים.

אי הכי,

אימא סיפא :

ב, צד,

"דבי יוסי אומר: יבור."

אי אמרת בשלמא, יותר מרובע טנופת דמי,

בהא קא מיפלגי :

תנא קמא סבר: לא קנסינן התיירא אטו איסורא,

ורבי יוסי סבר: קנסינן.

אָלאַ אי אמרת כרובע דמי,

אמאי "יבור" ?

התם היינו טעמא דרבי יוסי :

משום דמיהו ומיחזי כאילו מטיל כלאים.

תא שמע :

"שנים שהפקידו אצל אָחד,

זה מנה, וזה מאתים,

זה אומר: מאתים שלי,

וזה אומר: מאתים שלי,

נותן לזה מנה ולזה מנה,

והשאר יהא מונח עד שיבא אליהו" (בבא מציעא לו).

רש"י

מי יימר דלאו כוליה כו'. דכיון דרגלים לדבר דעירב בו בידים דהאיכא יותר מרובע איכא למימר דכוליה עריב:

מה הפסיד הרמאי. לא יבא להודות דהא לא מפסיד מידי ולסיועי קאתי:

מי יימר דערוכי עריב. כלל: **שיש בו רבית**. פלוני לוח מפלוני מנה במאתים עד זמן פלוני:

התם משעת כתיבה. קעבר המלוה אלא תשימון עליו נשך דמהכא נפקא לן בפי איזוהו נשך:

ת"ש דתני רבין כו'. לקמן בפי בית כור תנן בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל כו' ואם אמר לו הן חסר הן יתר אפילו פיחת רובע לסאה או הוסיף רובע לסאה הגיעו דהיינו ל' רבעים לבית כור דהוי ל' סאין יתר מיכן יעשה חשבון ויחזיר לו כיון דאיכא מותר מרובע ותני רבין בגמ' לא את המותר של רובע לכל סאה הוא מחזיר לבדו אלא את כל הרבעים כולן כל ל' רבעים של בית כור ומותרותיהם הכל מחזיר דהיכא דבא לשלם משלם את כולו ולעיל נמי היכא דבא לנפות מנפה את כולו ומסייעא לרב הונא ואלישנא קמא דאמרי לה דינא קמסייע דהכא והתם חד טעם הוא דרובע מחיל איניש אבל כי איכא טפי מרובע הוי דבר חשוב ולא מחיל מידי:

הכי השתא. התם גבי בית כור עפר מדה בחבל אני מוכר לך בדין הוא דמחזיר לו את כל הרבעים דמעיקרא לא אקני ליה מוכר מידי בייטור על מדת החבל אלא משום דאמר ליה בהדיא הן חסר הן יתר אבל מסתמא לא הוה קני יתר על הבית כור ואפי' כל שהוא הלכך כיון דאיכא דבר גדול כל כך יתר מרובע לסאה לא הוה מחילה כלל דקרקע חשוב הוא בפני עצמו דלחכי אהני מאי דא"ל בית כור והאי דקאמר ליה הן חסר הן יתר מיהו להכי אהני דאי לא הוה יתר על המדה כי אם רובע הוא מחיל ליה אבל יתר מרובע לא הויא מחילה כלל והדר והוא הדין לחסרון דרובע נמי הוי מחילה יתר מרובע לא הוי מחילה והדר ללוקח אבל גבי רובע טנופת דאף על גב דלא אמר ליה הן חסר הן יתר הויא מחילה מסתמא דהא שכיח טנופת רובע ולעולם אימא לך כי איכא נמי יתר מרובע הויא רובע מחילה ויחזיר המותר דאם בא לנפות אינו מנפה את כולו ולמאי דפשיט ליה התם דאי א"ל בית כור סתמא כמאן דאמר ליה הן חסר הן יתר דמי והויא נמי מחילה רובע לסאה ויותר מרובע יחזיר הכל הוה ליה לשנויי הכא הכי השתא התם מעיקרא בית כור א"ל דמשמע לא פחות ולא יותר מיהו רובע הויא מחילה טפי מרובע לא הויא מחילה כלל והדר הכל דאין דרך להיות בבית כור יותר מבית כור אבל הכא דודאי אית ביה טנופת לעולם אימא לך דלא ינפה אלא את המותר על הרובע ונראה בעיני דה"ג לה דכי האי גוונא מתרץ לקמיה הכי השתא התם מעיקרא שוה בשוה א"ל כו' וכן עיקר:

נקנה מקח. לגמרי ולא יחזיר לו המאנה כלום דמחילה היא:

שתות קנה. אליבא דר' נתן אבל אליבא דר' יהודה הנשיא רצה אומר תן לי מעותי או תן לי מה שאוניתי בפרק הזהב:

ואמאי. מחזיר כל האונאה בין בשתות בין ביתר משתות ניהדר המותר שעל הפחות משתות דהא פחות משתות מחיל איניש ואין כאן לא אונאת שתות ולא אונאת יתר משתות אלא אונאת שני משהויין משהו יתר משתות ומשהו פחות משתות דאידיך מחילה הוה אלא לאו שמע מינה אם בא לנפות מנפה את כולו כרב הונא:

הכי השתא?!

התם - ודאי מנה למר ומנה למר. הקא - מי יימר דלאו כוליה ערוכי עריב?

תא שמע:

מסיפא:

"אמר רבי יוסי:

אם בן מה הפסיד הרמאי?

אלא הכל יהא מונח עד שיבא אליהו" (בבא מציעא לו.).

הכי השתא?!

התם - ודאי איכא רמאי, הקא - מי יימר דערוכי עריב?

תא שמע:

"שטר שיש בו רבית,

קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית,

דברי רבי מאיר."

הכי השתא?!

התם - משעת כתיבה הוא דעבד ליה שומא, הקא - מי יימר דערוכי עריב?

תא שמע:

מסיפא:

"וחכמים אומרים:

גובה את הקרן, ואינו גובה את הרבית!"

הכי השתא?!

התם - ודאי קרנא דהתיירא הוא, הקא - מי יימר דכוליה לא ערוכי עריב?

תא שמע:

דתני רבין בר רב נחמן:

"לא את המותר בלבד הוא מחזיר, אלא מחזיר לו את כל הרבועין בולן"

אלמא היכא דבעי אהדורי כולה מהדר!

הכי השתא?!

צה,א התם - הן חסר הן יתר' אמר ליה,

מיהו רביע - לא חשיב,

יתר מרביע - חשיב.

דכיון דחזי ליה לאיצטרופי בתשעת קבין, הויה לה ארעא חשיבתא באפי נפשא, והדרא.

תא שמע:

"האונאה:

פחות משתות - נקנה מקח.

יותר משתות - בטל מקח.

שתות - קנה ומחזיר אונאה."

אמאי?

ליהדר עד פחות משתות!

שמע מינה:

כל היכי דבעי לאהדורי - כולה מהדר!

רַשִׁי

שוה בשוה א"ל. מוכר ללוקח ובכך נתרצה לוקח ואם אינו שוה לא יתרצה והלכך בדין הוא דאפי' פחות משתות יחזיר מיהו לכך אין מחזיר דכיון דלא ידיע כל כך וכשוה דמי הוא מחילה אבל שתות ידיעה היא ולא מחיל מידי אבל גבי פירות דאורח' דמילתא היא שיש שם טנופת התם ודאי איכא למימר דמחיל לגמרי ואפי' היכא דאיכא יתר מרובע הרובע מיהו הוא מחילה: **המקבל.** פועל שמקבל עליו בשכר ליטע כל שדה חבירו כשיעור שיכולין ליטע כגון ממטע עשרה לבית סאה: **מקבל עליו.** בעל השדה עשר בוריות למאה אם יש עשרה אילנות בורות שאין עושין פירי לא יצטרך מקבל ליטע אחרים תחתיהן דאורחיהו דאילנות להיות בהן בוריות כל כך ומחיל: **יתר מכן.** כגון י"א למאה:

מגולגלין עליו את הכל. יטע לו י"א אילנות תחתיהן דהשתא ליכא מחילה כלל ולעיל נמי אם בא לנפות מנפה את כולו כרב הונא:

אמר רב הונא בריה דרב יהושע כל יתר. מעשר בוריות לקי' אין לנו לחייבו לחזור וליטע את היתר על עשר אילנות לבד דהרי הוא באותו מותר כשבא ליטע אותו כאילו בא עכשיו ליטע שדה אחר מתחלה דמי שהרי קרקע הרבה יש שראוי ליטע וחשוב שדה שלם בפני עצמו והרי הוא כאילו לא עשה כלום מעיקרא מקבלנותו שהרי קיבל שדה ליטע ועדיין כשיש יתר מיי בוריות הרי יש לו שדה ליטע הלכך כשאמר לו בעל הבית נטע לי שדה זו ליטע את כל השדה אמר לו והרי לא קיים את תנאו היכא דנשאר י"א בוריות וכשבא לחזור וליטע יטע את כולן דכמתחיל עכשיו לקיים את תנאו דמי ובאילן אחד שיטע לאו כלום הוא שהרי הרוב של שדה נשתייר עדיין שלא נטעו והיכא דלא נשאר מתחלה כי אם י בוריות לקי' לא הקפיד בעל השדה בדבר מועט כזה ומשראוי לקרות שדה כגון י"א אילנות לקי' חשיבי ולא מחיל כלל אבל גבי טנופת יתר מרובע לסאה כיון דרובע שכיח מחיל כי איכא טפי מרובע נמי המותר ישלם והרובע מחיל דהא ליכא למימר התם כל יתר מרובע כבא להחזיר לו את הסאה מתחלה דמי דהא סאה זבין ליה עם רובע טנופת וכי משלם ליה מותר דרובע הרי נתקיימה מכירתו וקיים תנאו ולא דמי למקרקעי דחשיבי דיי"א בוריות הרי הן שדה הניכר לעינים ולא מחיל מידי אבל יתר מרובע טנופת דמטלטלי ליכא קפידא כל כך אלא שישלים לו תנאו ולעולם אימא לך אין מנפה את כולו:

הכי השתא!?

התם - מעיקרא שוה בשוה אמר ליה, מיהו 'פחות משתות' לא ידיעה במנה - ומחיל איניש, 'שתות' ידיעה - ולא מחיל איניש, 'יתר משתות' - מקח טעות הוא ובטל מקח.

תא שמע:

"המקבל שדה מחברו ליטע, הרי זה מקבל עליו עשר בוריות למאה, יותר מכאן - מגלגלין עליו את הכל".

אמר רב הונא בריה דרב יהושע:

כל יתר מכאן - כבא ליטע מתחלה דמי.

כ"י

היכי דמי. מתניתין דקתני מרתף של יין מקבל עליו כו' דמשמע המוכר לחבירו מרתף של יין אבל אין אנו יודעין איזה לשון אמר המוכר ללוקח בשעת מכירה: **אי דא"ל.** מוכר ללוקח בסתמא מרתף של יין אני מוכר לך ולא קאמר זה: **קשיא.** ברייתא דלקמן דקתני נותן לו יין שכולו יפה ומתני' קתני מקבל עליו י' קוססות לק': **ואי דא"ל מרתף זה של יין.** אני מוכר לך: **קשיא.** נמי הך ברייתא דלקמן דקתני נותן לו יין הנמכר בחנות: **אי דא"ל מרתף זה.** ולא הזכיר יין: **קשיא.** ברייתא דקתני אפילו כולו חומץ הגיעו: **שכולו יפה.** דסתם יין יפה בעינן ולא מקבל עליו י' קוססות דלא דמי לרובע טנופת לסאה וי' מתלעות תאנים למאה דלא חשיבי וגם שכיחי ומחיל אבל חביות של יין דבר גדול הוא כל חבית בפני עצמו וגם לא שכיח כל כך והלכך כי אמר ליה סתמא יפה בעינן: **נותן לו יין הנמכר בחנות.** היינו כולו קוססות והכי מוכח לקמיה בשמעתא דלהכי אהני זה כמות שהוא: **מרתף זה.** אפילו חומץ משמע: **לעולם.** מתניתין דאמר ליה מרתף של יין סתם ולא קאמר ליה זה הלכך יין טוב בעינן ומקבל עשרה קוססות לק' דעבידי דשכיחי ומחיל ודקשיא לך ברייתא דקתני יין שכולו יפה תני ברישא דברייתא הכי נותן לו יין שכולו יפה ומקבל עליו כו': **ובסתם מי מקבל.** בתמיה דאוקמת למתניתין בסתם ואפילו הכי מקבל י' קוססות לק': **חבית של יין כו'. רבותא** נקט דסלקא דעתך לשתייה לאלתר קא בעי ליה או למכרו ולא להכניסו באוצר קמ"ל: **נותן לו יין שכולו יפה.** ואם איתא דמקבל קוססות הכא נמי נימא הגיעו אפילו הוא יין קוסס: **דכולה חד חמרא הוא.** אבל בחביות טובא מקבל עשרה קוססות לק': **והו אוצר כו'. כלומר** היינו מרתף דמתניתין אלמא מתניתין במרתף זה של יין קמירי ולא בסתם והיינו טעמא דאהני של יין למכור יין יפה ואהני זה לקבל קוססות דא"ל מרתף זה של יין אני מוכר לך: **קשיא זה אזה.** ברייתא דלעיל ורב זביד קשיין אהדדי דלעיל קתני במרתף זה של יין דנותן לו יין הנמכר בחנות והכא בדבר זביד קתני שכולו יפה וקיבל קוססות: **הא דא"ל למקפה.** ברייתא דרב זביד שאמר יין לצורך להטעים מאכל וליתן לתוך התבשיל אני מוכר לך דהיינו יין טוב ומתקיים הרבה שמעט מעט מסתפקין ממנו והלכך אהני מאי דא"ל למקפה ליתן יין טוב ואהני זה לקבל י' קוססות לק': **והא.** קמייטא דקתני נותן לו יין הנמכר בחנות דלא א"ל למקפה הלכך כיון דקאמר זה נותן לו יין הנמכר בחנות והאי דקאמר של יין למעוטי חומץ אבל רישא דההיא ברייתא קמייטא דקתני מרתף של יין סתמא אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה פלוגתא לקמן אי מיירי נמי כמו מציעתא בדלא א"ל למקפה או בדא"ל: **הלכך מרתף של יין כו'. מילתיה** דרב זביד קמפרש: **מרתף זה של יין ולא א"ל כו'. אברייתא** דלעיל קאי ורישא דידה פליגי בה לקמן ומיהו סיפא דקתני מרתף זה אני מוכר לך אפילו כולו חומץ הגיעו בדלא א"ל למקפה מיירי דאילו א"ל מרתף זה למקפה אני מוכר לך צריך ליתן לו יין שכולו יפה ומקבל י' קוססות לק' כדתני רב זביד גבי מרתף זה של יין ואוקימנא דאמר ליה למקפה דלא שגא מרתף זה אני מוכר לך ממרתף זה של יין אני מוכר לך היכא דא"ל למקפה דלמקפה משמע מיינ טוב דלא היו רגילין למקפה כי אם ביין טוב ואם היו רגילין נמי לתת חומץ במקפה אפילו הכי אין לומר מרתף למקפה אני מוכר לך בשביל חומץ דכל חומץ מתקיים הוא ומחמיץ יותר ויותר ומרתף חומץ היה לו לומר והכי מוכחא מילתא כדפרישית דמשום הכי לא קתני בדבר זביד דין של מרתף זה אני מוכר לך כדקתני בברייתא קמייטא דכיון דבדא"ל למקפה מיירי רב זביד תנא מרתף זה של יין אני מוכר לך והוא הדין למרתף זה אני מוכר לך דהיינו הך והאי דנקט של יין רבותא הוא דאף על גב דאמר ליה של יין ואמר ליה נמי למקפה אפילו הכי מקבל י' קוססות לק':

5. צה, א-ב

"מרתף של יין - מקבל עליו עשר קוססות למאה".

היכי דמי?

אי דאמר ליה: **"מרתף של יין" סתם - קשיא.**

אי דאמר ליה: **"מרתף זה של יין" - קשיא.**

אי דאמר ליה: **"מרתף זה" - קשיא.**

דתניא:

"מרתף של יין אני מוכר לך" - נותן לו יין שכולו יפה.

"מרתף זה של יין אני מוכר לך" - נותן לו יין הנמכר בחנות.

"מרתף זה אני מוכר לך" - אפילו כולו חומץ הגיעו."

לעולם, דאמר ליה: **"מרתף של יין" סתם,**

ותני ברישא דברייתא: **"ומקבל עליו עשר קוססות למאה".**

ובסתם מי מקבל!?

והא תאני רבי חייא:

"המוכר חבית יין לחברו נותן לו יין שכולו יפה!"

שאני חבית,

דכולא חד חמרא הוא.

והא תני רב זביד דבי רבי אשיאי:

"מרתף של יין אני מוכר לך" - נותן לו יין שכולו יפה,

"מרתף זה של יין אני מוכר לך" - נותן לו יין שכולו יפה,

ומקבל עליו עשר קוססות למאה.

צה, ב. וזהו אוצר נשנו חכמים במשנתנו."

אלא מתניתין נמי דאמר ליה **"זה".**

קשיא **"זה" א"זה!"**

לא קשיא:

הא - דאמר ליה **'למקפה'**

הא - דלא אמר ליה **'למקפה'.**

דרב זביד - דאמר ליה **'למקפה',**

ברייתא - דלא אמר ליה **'למקפה'.**

הלכך:

"מרתף של יין" ואמר לו 'למקפה' - נותן לו יין שכולו יפה.

"מרתף זה של יין" ואמר ליה 'למקפה' - נותן לו יין שכולו יפה,

ומקבל עליו עשר קוססות למאה.

"מרתף זה של יין" ולא אמר ליה 'למקפה' - נותן לו יין הנמכר בחנות.

6. צה, ב

רש"י

מרתף של יין. סתם דלא אי"ל זה ולא אי"ל למקפה נמי:

מאי. ומשום דאיכא חדא לטיבותא וחדא לריעותא קבעי לה מי מדמי לה למרתף זה של יין ואי"ל למקפה דקתני בדרב זביד דנותן לו יין יפה ומקבל יי קוססות דכי היכי דהתם איכא חדא לריעותא דקאמר מרתף זה וחדא לטיבותא דאי"ל למקפה הכא נמי איכא חדא לטיבותא דאמר מרתף של יין ולא אמר זה וחדא לריעותא דלא אי"ל למקפה או דלמא נותן לו כולו יין יפה הואיל ולא אמר זה ואע"ג דלא אי"ל למקפה דמאן דזבין חמרא מסתמא למקפה בעי ליה ולא למכרו בחנות וגם שלא יהיו בו קוססות ולא דמי לתאנים מתליעות ולא לטנופת שבתבואה משום דכל חבית של יין דבר חשוב הוא ומקפיד עליו והשואל הזה יודע היה שיש לדקדק מברייתא דלעיל דנותן לו יין כולו יפה ומדרב זביד יש לדקדק דמקבל עליו קוססות כדמפרש לקמיה והכי קבעי גמרא מי דייקא מברייתא דאינו מקבל ומשום האי טעמא דפרישית ודרב זביד תריצי לה כדלקמן או דלמא דייקין מדרב זביד דמקבל ומשום טעמא דפרישית וברייתא מתרצי לה כדלקמן כן שיטת גמרא:

חד אמר מקבל. דסבירא ליה טעמא כדפרישית:

וחד אמר לא מקבל. אלא כולו יין יפה נותן לו וטעמא כדפרישית דמסתמא קפדי אחביות קוססות טפי ממתליעות בתאנים וטנופת בתבואה:

דייק מדרב זביד. כלומר משום דסבירא ליה דמקבל מפרש להא דרב זביד דוקא ואידך ברייתא מתרץ לה דלא תקשי ליה כדלקמן דאע"ג דאיכא למידק מברייתא שפיר דאינו מקבל ומצי לתרוצי לדרב זביד כדלקמן אפילו הכי לא ניחא ליה למימר הכי שאחר סברתו הולך ומתרץ הברייתות לפי דעתו:

ואוקימנא. לסיפא דקתני זה כדאמר ליה למקפה והוא הדין לרישא ודייקין מינה טעמא דנותן לו שכולו יפה דאמר ליה למקפה הא לא אי"ל למקפה מקבל והא דלא קמפליג ותני בדידה במרתף של יין סתמא וניפלוג בין אי"ל למקפה ללא אי"ל היינו טעמא דכולה כדאי"ל למקפה קמפליג והיינו נמי בדידה:

ואוקימנא. למציעתא דברייתא דלא אי"ל למקפה וה"ה לרישא:

**חסורי מיחסרא והכי קתני בד"א כו'.
והאי דלא קמיירי כולה בדאי"ל למקפה דג' דינין אתא לאורויי ביין ולמימרא דזימנין דנותן לו יין שכולו יפה וזימנין נותן לו כולו יין רע הנמכר בחנות וזימנין דאפי' כולו חומץ הגיעו:**

**הוא הדין דאע"ג דלא אי"ל כו'.
והכי קתני הא דרב זביד מרתף של יין אני מוכר לך אין בו חילוק בין אי"ל למקפה ללא אי"ל אלא נותן לו יין שכולו יפה אבל אם אי"ל מרתף זה של יין אני מוכר לך אז יש חילוק בדבר דזימנין דנותן לו יין שכולו יפה אלא שמקבל עליו יי קוססות וכגון דאי"ל למקפה אבל אי לא אי"ל למקפה נותן לו יין הנמכר בחנות והאי דלא תני ליה בהדיא האי חילוק דיין הנמכר בחנות היינו משום דכולה ביין יפה בעא לאורויי לן דינא:**

משום דקשיא זה אזה. ומיהו רישא בדלא אי"ל למקפה נמי מיירי:

איבעיא להו:

"מרתף של יין" ולא אמר ליה 'למקפה', מאי?

פליגי בה רב אחא ורבינא,

חד אמר: מקבל.

וחד אמר: לא מקבל.

מאן דאמר 'מקבל' דייק מדרב זביד,

דקתני: "מרתף של יין אני מוכר לך" - נותן לו יין שכולו יפה,

ואוקימנא, דאמר ליה למקפה,

טעמא דאמר ליה 'למקפה', הא לא אמר ליה 'למקפה' - מקבל.

ומאן דאמר 'לא מקבל' דייק מברייתא, דקתני:

"מרתף של יין אני מוכר לך" נותן לו יין שכולו יפה,

ואוקימנא דלא אמר ליה 'למקפה'.

ולמאן דדייק מדרב זביד, קשיא ברייתא!

חסורי מחסרא והכי קתני:

במה דברים אמורים: דאמר ליה 'למקפה',

הא לא אמר ליה 'למקפה', מקבל.

ו'מרתף זה של יין' ולא אמר ליה 'למקפה' - נותן לו יין הנמכר בחנות.

ולמאן דדייק מברייתא קשיא דרב זביד,

דאוקימנא דאמר ליה למקפה,

הא לא אמר ליה 'למקפה' מקבל!

הוא הדין דאף על גב דלא אמר ליה 'למקפה' לא מקבל,

והאי דאוקימנא דאמר ליה למקפה,

משום דקשיא "זה" א"זה".

7. צה, ב - צו, א

רש"י

יין הנמכר בחנות. כלומר יין רע מכל יינות הנמכרים בחנות:

מברכין כו'. דחשיב פירי ולא מברכין עליו שהכל נהיה בדברו אע"ג דתנן ועל כולן אם בירך שהכל נהיה בדברו יצא:

דאקרים. אייגרי"א בלעז היינו יין קוסט: **למה לי.** לברך עליו אלא שהכל נהיה בדברו והאי יין הנמכר בחנות הוא יין רע שריחו חומץ וטעמו יין עדיין כדלקמן:

שעברה צורתו. שהחמץ שקורין טורנייר: **אומר שהכל נהיה בדברו.** ולמעוטי אתא דלא יברך על הפת ברכת המוציא דהא לאו לחם הוא ועל היין לא יברך בורא פרי הגפן ועל התבשיל אם הוא מה' המינים כגון דייסא לא יברך בורא מיני מזונות:

בפורצמא. יין רע יותר מאותו הנמכר בחנות שאינו נמכר אלא בקרנות העיר בפרשת דרכים שיש שם לוקחין הרבה ואין מדקדקין מה יקנו כפי שעה ובפיר"ח גרס בפרצופא שנשתנה מראיתו ופרצופו מתוך שהוא רע הרבה:

הא רב יהודה הא רב חסדא. דפליגי: **מר כמאן סבירא ליה.** מברכין או אין מברכין:

אמר ליה מתניתא ידענא. דקתני בה שלשה ימים ודאי ומהתם שמעינן אי מברכין או אין מברכין כדמפרש לקמיה דאיפליגו בה ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי ומפרישין לקמן כמאן מנייהו פשט ליה רב יוסף לאבבי כלומר כמי משניהם הוה משמע ליה ברייתא דנדע היאך אהדר ליה לאבבי ומיהו רב יוסף לא קאמר ליה לאבבי פלוגתא דר' יוחנן ור' יהושע דאם כן הוה לן למימר לקמן הכי ואמרינן מאי קאמר ואמר ר' יוחנן כו' אלא לאו שמע מינה גמרא קאמר לה לפרושי הך ברייתא ורב יוסף לא אמר לאבבי יותר אלא מתניתא ידענא דתניא כו' ומפרישנא לה הכי דמהכא שמעת לה לבעיא שלך כן נראה בעיני:

הבודק את החבית. נטל הימנה מעט והפריש ממנו תרומה ומעשר ושתה הימנו לידע אם היין הותר בחבית טוב וישתה או ימכור משאר חביותיו מדי יום יום ויפריש מזו החבית לתרומה ולמעשרות תחתיו היום מפריש מעט לפי מה שימכור משאר חביותיו ולמחר מעט ואומר הרי תרומה ומעשר של זה שאני מוכר ושותה באותה חבית ולפיכך בודק דאין מפרישין מן החומץ על היין דשני מינין הן אליבא דרבי בפי המוכר את הספיני אבל לרבנן לכתחלה אין מפרישין ואם עשה עשוי:

להיות מפריש. משאר חביותיו על בטחונה של זו החבית כלומר שמפריש ממנה לצורך שאר חביות:

ואחר כך. לסוף חודש או ב' חדשים: **כל ג' ימים כו'.** לקמיה מפרש:

מאי קאמר. לפי שיש לפרשה בשני עניינין כדלקמן קבעי לה:

כל ג' ימים הראשונים. סמוך לבדיקה ודאי יין היה דבפחות מג' ימים אין היין נעשה חומץ ויפה תרם מה שתרם באותן ג' ימים וא"צ הלוקח מזה באותן ג' ימים לחזור ולהפריש דאפי' אם התחיל להחמץ עם סילוק ידיו אין שמו חומץ עד ג' ימים ואע"פ שכבר יש לו ריח חומץ כדמפרש ואזיל דרך היין המחמץ להריח מתחלה ריח חומץ והולך ומריח יותר ויותר עד שנהפך אפי' טעמו לחומץ וקים להו לרבנן דמשהתחיל להחמץ הוי ריחו כל ג' ימים חומץ וטעמו יין אבל מג' ואילך יכול להיות חומץ גמור:

מכאן ואילך ספק. דשמה לא התחיל להחמץ עד ג' ימים קודם שנמצא חומץ והשתא בשעת מציאה הוא דנעשה חומץ הלכך הוי תרומה מספק ויחזור ויתרום:

מאי טעמא. הוי כל ג' ימים ראשונים ודאי יין וג' ימים האחרונים ספק חומץ:

חמרא מעילאי עקר. כמו עקר נעקר טעם יין ממנו ומתחיל להחמץ מלמעלה בפי החבית ומעט מעט מתחמץ ויורד כל ג' עד דבסוף ג' נעשה כולו חומץ וכל זמן שלא החמץ כולו הוי ריחיה חלא וטעמא חמרא והאי חמרא הא טעימיה ובדקי' האי גברא בפי החבית ומצאו טוב ועדיין לא התחיל להחמץ והלכך אפי' אם תמצוי לומר דמיד בתר דטעימיה התחיל להחמץ הוי ריחיה חלא וטעמיה חמרא עד סוף ג' ימים משהתחיל להחמץ והלכך דין הוא דבתר טעמא אזלינן ולא בתר ריחא וחמרא הוא והיינו יין הנמכר בחנות דלרבי יוחנן הוי יין ומהאי טעמא גופיה הוי ספק אפי' כל ג' ימים האחרונים ולא ודאי חומץ דאיכא למימר זה ג' ימים האחרונים שהתחיל להחמץ והוי טעמיה חמרא עד עכשיו שנגמר חמוצו:

ג' ימים האחרונים ודאי חומץ. והוי טבל גמור דר' יהושע אזיל בתר ריח כדמפרש ואזיל וכיון דעתה נמצא חומץ ודאי התחיל להריח ריח חומץ זה ג' ימים דבפחות מג' ימים לא נעשה חומץ גמור ואפי' ג' ימים הראשונים ספק דאמרי' שמה עם סילוק ידי הבודק התחיל להריח ובתר ריחא אזלינן והלכך יין הנמכר בחנות לאו חמרא הוא: **מ"ט חמרא מתתאי עקר.** רבותא נקט לאשמועינן דאיכא למימר דאפי' בשעת בדיקה כבר היה חומץ ומיהו אינו צריך לכל זה דאפי' ס"ל נמי כדרבי יוחנן דמעילאי עקר איכא לאוקומי שפיר כדמפרש ואזיל:

אמר רב יהודה:

יין הנמכר בחנות מברכין עליו "בורא פרי הגפן".

ורב חסדא אמר:

גבי חמרא דאקרים למה לי?

מיתבי:

"על הפת שעפשה,

ועל היין שהקדים,

ועל תבשיל שעברה צורתו -

אומר 'שהכל נהיה בדברו'!"

אמר רב זביד:

מודה רב יהודה בפורצמא דמיזבן אקרנתא.

אמר ליה אביי לרב יוסף:

הא רב יהודה, הא רב חסדא,

מר כמאן סבירא ליה?

אמר ליה:

מתניתא ידענא,

דתניא:

"הבודק את החבית להיות מפריש עליה תרומה והולך,

ואחר כך, נמצאת חומץ,

כל שלשה יום - ודאי,

מכאן ואילך - ספק."

מאי קאמר?

אמר רבי יוחנן:

הכי קאמר: כל שלשה ימים הראשונים - ודאי יין,

מכאן ואילך ספק.

מאי טעמא?

חמרא מעילאי עקר,

והאי טעימיה ולא עקר,

אם תמצא לומר: בתר דטעימיה עקר,

הוה ריחא חלא וטעימיה חמרא,

וכל ריחיה חלא וטעימיה חמרא - חמרא.

ורבי יהושע בן לוי אמר:

כל שלשה ימים האחרונים - ודאי חומץ,

מכאן ולהלן - ספק.

מאי טעמא?

חמרא מתתאי עקר,

ואימור עקר ולא אדעתיה.

ואם תמצא לומר: מעילאי עקר - והא טעימיה ולא עקר,

דלמא בתר דטעימיה עקר,

הוה ריחיה חלא וטעימיה חמרא וריחיה חלא וטעימיה חמרא - חלא.

צו, א

דְּרֹמָאֵי מִתְּנֻ מְשָׁמִיָּה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי:

רְאִשׁוֹנִים - וְדַאי יִין,

אַחֲרוֹנִים - וְדַאי חוּמֵץ,

אַמְצָעִים - סַפֵּק.

הָא גּוּפָא קִשְׂיָא:

אָמְרַת: "רְאִשׁוֹנִים - וְדַאי יִין", אֲלָמָא רִיחִיָּה חֵלָא וְטַעְמִיָּה חֲמָרָא - חֲמָרָא.

וְהִדְר אָמְרַת: "אַחֲרוֹנִים - וְדַאי חוּמֵץ", אֲלָמָא רִיחִיָּה חֵלָא וְטַעְמִיָּה חֲמָרָא - חֵלָא!

כְּגוֹן דְּאַשְׁתַּכַּח חֵלָא סִפְתָּקָא,

דַּאי לָאו דְּעַקֵּר תְּלֵתָא יוֹמֵי, לֹא הוּהּ מְשַׁתַּכַּח חֵלָא סִפְתָּקָא.

כְּמָאן פֶּשֶׁט לִיָּה?

פְּלִיגֵי בְּה רַב מְרִי וְרַב זְבִיד:

חַד אָמַר: כְּרַבִּי יוֹחָנָן.

וְחַד אָמַר: כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי.

רַס"י

דרומאי משמיה דר' יהושע.

אמרין דהאי דקתני בברייתא גי' ימים ודאי בין גי' ימים ראשונים בין גי' ימים אחרונים קאי וה"ק גי' ימים הראשונים ודאי יין דאפי' עם סילוק ידיו התחיל להחמיץ הוי ריחיה חלא וטעמיה חמרא עד גי' ימים והלכך הוי חמרא דקם ליה רבי יהושע בן לוי בשיטתיה דרבי יוחנן דריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא הוא:

אחרונים ודאי חומץ. כדמפרש טעמא לקמן כגון שנמצא חומץ חזק מאד דודאי כבר עברו גי' ימים שנעשה חומץ גמור הואיל ונתחזק כל כך דבבציר מגי' ימים משהחמיץ אינו נעשה סיפתקא ומיהו רבי יוחנן לא מוקי לה בסיפתקא א"י לית ליה הך סברא דלא שניא סיפתקא ולי"ש חומץ כל גי' ימים אחרונים נמי ספק:

הא גופא קשיא ראשונים ודאי

יין אלמא כו'. דאי ס"ד ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא הוא א"כ אמאי ודאי יין האיכא למימר דעם סילוק ידיו התחיל להריח ריח חומץ מעט ומההיא שעתא הוה ליה חומץ:

כגון דאשתכח כו'. לעולם ריחיה

חלא וטעמא חמרא חמרא הוא כדמוכח רישא וסיפא דקתני אחרונים ודאי חומץ היינו טעמא דמיירי כגון דמשתכח חומץ חזק יותר מדאי שהדבר ידוע שזה וי' ימים שהתחיל להחמיץ ולסוף גי' נעשה חומץ ובג' האחרונים נתחזק ונתחזק מאד ונעשה סיפתקא חזקה:

כמאן פשט ליה. רב יוסף לאביי כמי משניהן היה מפרש הברייתא דקתני גי' ימים ודאי דנשמע מינה אי אזלינן בתר ריחא או בתר טעמא:

חד אמר כרבי יוחנן כו'. ונ"ל

דהלכתא כרבי יוחנן דהא דרומאי משמיה דרבי יהושע בן לוי קיימי כוותיה:

8. צו, א-ב

רפ"י

המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה. בתוך אותה חבית של מוכר בבית לוקח: **אמר רב כל ג' ימים הראשונים הרי הוא ברשות מוכר.** שהדבר ידוע שאין היין מחמיץ בפחות מג' ימים משהתחיל להריח ריח חומץ ונהי נמי דריחיה חלא וטעמי חמרא חמרא הוא אפי"ה באחריות מוכר הוא שהרי נתקלקל כבר ברשותו וכמי שמכר לו חומץ דמי דודאי משהתחיל להריח חומץ סופו להעשות חומץ ודמי למוכר יין ונמצא חומץ דתנן בהמוכר את הספינה (לעיל דף פג:): דהוא מקח טעות ואעי"פ ששתה הימנו לוקח ולא טעם בו ריח חומץ כשלקחו אפי"ה כיון דהחמיץ תוך ג' הדבר ידוע דבשעת מכירה הוי ריחיה חלא והא דתנן לקמן בפירקין (דף צז:): המוכר יין לחבירו והחמיץ אינו חייב באחריותו רב מוקי לה לאחר ג' אבל תוך ג' לא קרינן המוכר יין לחבירו והחמיץ אלא המוכר יין לחבירו ונמצא חומץ א"י מוקי לה בקנקנים דלוקח כ"י יוסי בר רבי חנינא דאיכא למימר קנקן גרם להחמיץ מהרה והא דנקט חבית של יין רבותא היא דסד"א לשתיה לאלתר קזבין ליה ולא הוה ליה לשהויי וליפטר מוכר קמ"ל: **ושמואל אמר.** אינו חייב באחריותו אעי"פ שהחמיץ בתוך חבית של מוכר משום דחמרא אגבא דגברא שוור על כתף האדם מדלג כלומר מזלו גורם חטא של בעל היין כדנפקא לן לקמן (דף צח.) מדכתיב אף עי היין בוגד והלכך פטור מוכר דא"ל מוכר ללוקח לתא דידך קגרים (כך שמעתי מרבינו זקני בבבא מציעא (ד' קו:)) וכך מצאתי בתשובות הגאונים וכן עיקר): **עובדא.** [דן דינא] כוותיה דשמואל דמוכח סתם מתני' לקמן בפירקין כוותיה דשמואל:

איתמר:

המוכר חבית יין לחבירו והחמיצה,

אמר רב:

כל שלשה ימים הראשונים - ברשות מוכר, מקאן ואילך - ברשות לוקח.

ושמואל אמר:

חמרא אכתפא דמאריה שוואר.

צו, ב

עבד רב יוסף עובדא כוותיה דרב בשיכרא. וכוותיה דשמואל בחמרא.

והלכתא כוותיה דשמואל.

9. צו, ב - צז, א

רָשׁ"י

שמרי יין. הוא תמד שנותנין מים ע"ג שמרים ומתמדין אותן ושותין אותן:

שהכל נהיה בדברו. אבל לא בורא פרי העץ בשכר תמרים ולא בורא פרי האדמה ובורא מיני מזונות על שכר שעורין דלא חשיבי ולא בורא פרי הגפן בשמרי יין:

אחרים אומרים. אשמרי יין קאי:

רמא תלתא. כוסות מים ואייתי נמי תלתא ולא יותר אע"פ שיש בו טעם יין דכ"ע לא פליגי ולא כלום כלומר אפי' אחרים מודו דאינו יין חשוב לברך עליו בורא פרי הגפן דאע"ג דאשכחן פלוגתא בשילהי הכל שוחטין (חולין דף כה:.) בין ר' יהודה ורבנן בהמתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו דרבי יהודה מחייב ולקמן נמי מיייתי לה הני מילי גבי מעשר ומשום חומרא דמעשר דאפי' ר' יהודה מודי דאין מפרישין ממנו על יין גמור אבל לגבי ברכת היין שהיא חשובה לא יברך אלא שהכל שהרי על כולן אם אמר שהכל נהיה בדברו יצא והלכך לכתחלה שפיר דמי:

תלתא עול. במים ואותן תלתא נפקי:

ופלגא. חמרא:

בשיתא פלגי. דמיא לאו כלום הוא:

ואחרים סברי תלתא. מים עול ותרי ופלגא מים נפיק דאין דרך לצאת כל הנכנס אלא מן המים נשארו והוציאו היין דפירא קפי מלעיל:

פש להו. חד כוס שלם של יין בתרי ופלגא של מים וכ"ש דחמרא ופירא מעליא הוי מדליכא על חד תלתא מיא אבל לעיל דרמא תלתא ואפיק תלתא אין לומר שמן המים נשארו והיין יצא דאין רגלים לדבר הואיל ולא מצא יותר מכדי מדתו כי הכא וא"נ נפיק מן היין פלגא הוא דנפק וחד פלגא בחמשה פלגי מיא לאו כלום הוא:

וביתר מכדי מדתו מי פליגי כו'. אבל לא פריך ובכדי מדתו לא פליגי בתמיה כדפרישית טעמא דנהי דגבי מעשר פליגי משום חומרא דמעשר גבי ברכת היין מודי להו רבי יהודה לרבנן דמברך שהכל:

המתמד. מים בשמרים פטור ממעשר:

אבל יותר מכדי מדתו. פורתא לא פליגי רבנן עליה דר"י אלא מחייבין במעשר והוא הדין לברכת היין דהא רבנן חומרא לית להו גבי מעשר דהא בכדי מדתו לא מחייבי אלא משום דחשיבי ליה יין הוא דמחייבי ביותר מכדי מדתו והלכך לגבי בורא פרי הגפן נמי חשיב:

להודיען כחו דר"י. דמחייב ולהודיען כחו דרבנן לא איצטריך למיתני יותר מכדי מדתו דמילתא דפשיטא הוא דפטור דפורתא חמרא במיא טובא בטיל וליכא חידוש כלל לאשמועינן דפטרי רבנן ביותר ומילתיה דר"י חשיב חידוש גדול לחומרא ואע"ג דליכא טעם יין מיחייב:

תנו רבנן:

"אָחַד שְׁכַר תְּמָרִים,

וְאָחַד שְׁכַר שְׁעוּרִים,

וְאָחַד שְׁמָרֵי יַיִן:

מְבָרְכִין עֲלֵיהֶם.

אַחֲרֵים אֹמְרִים:

שְׁמָרִים שִׁישׁ בְּהֶם טַעַם יַיִן - מְבָרְךְ עֲלֵיהֶן: בּוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן".

רְבֵה וְרַב יוֹסֵף דְאָמְרֵי תְרוּנֵיהוּ:

אֵין הַלְכָה פְּאֲחֵרִים.

אָמַר רְבֵא:

דְּכוּלֵי עֲלָמָא רְמָא תְלַתָּא וְאַתָּא אַרְבַּעָה - חֲמָרָא הוּא,

רְבֵא לְטַעְמֵיהּ,

דְאָמַר רְבֵא:

כָּל חֲמָרָא דְלֵא דְרֵי עַל חַד תְּלַת מֵיא - לָאו חֲמָרָא הוּא.

רְמָא תְלַתָּא וְאַתָּא תְלַתָּא - וְלֵא כְלוּם הוּא.

כִּי פְלִיגֵי דְרְמָא תְלַתָּא וְאַתָּא תְלַתָּא וּפְלַגָּא,

דְרַבְנָן סְבָרִי: תְלַתָּא עֵייל תְלַתָּא נְפִיק, פֶּשׁ לִיה פְלַגָּא,

וּפְלַגָּא בְשִׁיתָא פְלַגֵי מֵיא - וְלֵא כְלוּם הוּא.

וְאַחֲרֵים סְבָרִי: תְלַתָּא עוּל, תְרִין וּפְלַגָּא נְפִיק,

פֶּשׁ לִיה כּוּזָא, וְכוּזָא בְתֵרֵי וּפְלַגָּא - חֲמָרָא מְעַלְיָא הוּא.

וביותר מכדי מדתו, מי פליגי?!

וְהָא תְנִין:

צו, א "הַמֵּתֵמֵד וְנָתַן מֵים בְּמִדָּה, וּמִצָּא כְּדֵי מִדְתּוֹ - פְטוּר.

וְרַבֵי יְהוּדָה: מְחַיִּיב" (מעשרות ה, 1).

עַד כָּאֵן לֹא פְלִיגֵי, אֲלֵא בְכַדֵי מִדְתּוֹ,

אֲבָל בְּיֹתֵר מְכַדֵי מִדְתּוֹ - לֹא פְלִיגֵי!

הוא הדין אפילו ביותר מכדי מדתו פליגי,

וְהָא דְקָא מִפְלַגֵי בְכַדֵי מִדְתּוֹ,

לְהוֹדִיעֵךְ כְּחוֹ דְרַבֵי יְהוּדָה.

10. צז, א

רש"י

שמרים שיש בהם טעם יין
 מהו. לברכת היין וברייתא לא
 הוה שמיע ליה דאי הוה שמיע
 ליה הכי הוה ליה למימר הלכה
 כאחרים או אין הלכה
 כאחרים:
שמרים של תרומה. שנתן
 לתוכן מים ושנה ושילש:
ראשון. מים ראשונים [שהכניסו
 והוציאו] משם:
אסור לזרים. וכל הני חומרות
 בעלמא ניהו מדרבנן ובמצא
 כדי מדתו מיירי:
שלישי מותר. ואפילו יש בו
 טעם יין:
אף שלישי. אסור אם יש בו
 נותן טעם:
ה"ג של מעשר ראשון אסור.
 כלומר של מעשר שני תמד
 ראשון אסור לאכול חוץ
 לירושלים אבל מעשר ראשון
 דלויים מותר לזרים ודלא כרבי
 מאיר:
הכי גרסינן. של הקדש לעולם
 אסור ושל מעשר לעולם מותר:
מעשר דמאי. שהופרש מפירות
 הלקוחין מעם הארץ ואקילו
 ביה רבנן משום דרוב עמי הארץ
 מעשרין הן:
בקדושת דמים. שהקדיש חבית
 יין לבדק הבית וימכר ויקחו
 בדמיו צרכי בדק הבית:
בקדושת הגוף. [דחמירא] יין
 שהוקדש לנסכים ושמרים שלו
 אסורים בשביל מעט יין
 המעורב בו:

בְּעָא מִינֵיהּ רַב נַחְמָן בְּרַי יַצְחָק מְרַב חֵיִיא בְּרַ אַבִּין:
 שְׁמֵרִים שְׂיִישׁ בְּהֵן טַעַם יַיִן - מַהוּ?

אָמַר לֵיהּ:
 מִי סְבֵרְתָּ חֲמֵרָא הוּא? ! קִיּוּהָא בְּעֵלְמָא הוּא.

תְּנִי רַבְנָן:
"שְׁמֵרִים שְׂל תְּרוּמָה:
רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי - אָסוּר.
וְשְׁלִישִׁי - מוֹתָר.
דְּבִי מֵאִיד אֹמְרִ:
אִף שְׁלִישִׁי בְּנוֹתָן טַעַם.
וְשְׁל מַעְשָׂר:
רֵאשׁוֹן - אָסוּר.
שֵׁנִי - מוֹתָר.
דְּבִי מֵאִיד אֹמְרִ:
אִף שֵׁנִי בְּנוֹתָן טַעַם.
וְשְׁל הַקֹּדֶשׁ:
שְׁלִישִׁי - אָסוּר,
וְדְבִיעֵי - מוֹתָר.
דְּבִי מֵאִיד אֹמְרִ:
אִף רְבִיעֵי בְּנוֹתָן טַעַם."

וְרַמְיָנְהִי:
"שְׁל הַקֹּדֶשׁ - לְעוֹלָם אָסוּר,
וְשְׁל מַעְשָׂר - לְעוֹלָם מוֹתָר!"

קְשִׁיא "הַקֹּדֶשׁ" "הַקֹּדֶשׁ"!
 קְשִׁיא "מַעְשָׂר" "מַעְשָׂר"!

"הַקֹּדֶשׁ" "הַקֹּדֶשׁ" לֹא קְשִׁיא:
 כָּאן - בְּקִדּוּשַׁת הַגּוּף,
 כָּאן - בְּקִדּוּשַׁת דְּמַיִם.

"מַעְשָׂר" "מַעְשָׂר" נִמְי לֹא קְשִׁיא:
 כָּאן - בְּמַעְשָׂר וְדֵאִי,
 כָּאן - בְּמַעְשָׂר דְּמֵאִי.

11. צז, א

כ"י

כסם שאמרו לענין איסורן. דבתרומה ראשון ושני הוי יין ושלישי הוי מים ושל מעשר הראשון יין והשני מים וכן כולן:

כך אמרו לענין הכשר. דראשון ושני של תרומה חשוב נמי יין לענין הכשר והראשון של מעשר חשיב יין לענין הכשר וכדמפרש ואזיל וכל זה חומרא מדרבנן הוא דמדאורייתא כולהו חשיבי מים בעלמא כדאמרן לגבי מעשר דמאי וכרבנן דאחרים וקבעי גמרא הכשר דמאי על איזה הכשר הוצרך לומר כך אמרו לענין הכשרן של מים או של יין הא תרוייהו מכשרי פירות לקבל טומאה ומאי נפקא לן מיניה אי הוי חמרא אי מיא: **אי חמרא אכשורי מכשר.** דכתיב (דברים לב) תשתה חמר וכתיב וכל משקה אשר ישתה וגוי (ויקרא יא):

לא צריכא. כלומר לא נפקא לן מינה אלא שתמדו לההיא דתרומה ומעשר במי גשמים דצריכי מחשבה אבל אי חשבינן ליה יין מכשיר בלא מחשבה דבמים הוא דכתיב (שם) וכי יותן מים מה יתן דניחא ליה אף יותן דניחא ליה ופרכינן וכיון דשפכינהו האי גברא להני מי גשמים ממנא שניטפו בו למנא דשמרים אחשבינהו ומכשרי ומאי נפקא לן מינה לייש מעשר ולא שנא תרומה לעולם מכשרי: **שנתמד מאליו.** שנפלו הגשמים לתוך השמרים והלכך בתרומה דראשון ושני חשיב יין לענין הכשר נמי מכשרי אבל שלישי דחשוב מים לגבי תרומה לענין הכשר נמי מי גשמים נינהו ולא מכשרי דלא הוה בהו מחשבה:

ופרכינן ואכתי מאי נפקא מינה

והא כיון דנגיד. מושך:

קמא קמא. ראשון ושני גלי דעתיה דניחא ליה שירדו גשמים לכאן לעולם אולי יקלטו טעם יין ושלישי לתרומה נמי מכשר ולא שנא יין ולא שנא מים אכשורי מכשרי ומה חילוק יש עדיין בהכשרן:

בפרה ששותה ראשון ראשון. והלכך בשלישי ליכא שום מחשבה ולא מכשר שלישי דתרומה ושני דמעשר ולא מצי לתרוצי בשנשפך ראשון ראשון דכיון דלא נשתהה שם כלל לא נופל ונשפך אין ידוע לעולם מהו תמד שני או תמד שלישי:

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוּצְדָק: כְּדָרְךָ שְׁאָמְרוּ לְעֵנֵן אִיסוּרֵן כֵּן אָמְרוּ לְעֵנֵן הַכְּשִׁירֵן.

"הכשירן" - דמאי?

אי דמאי - אכשורי מכשרי!
אי דחמרא - אכשורי מכשרי!

לא צריכא,
שתמדו במי גשמים.

וכיון דקא שקיל ורמי להו למנא, אחשבינהו!

לא צריכא,
שנתמד מאליו.

וכיון דקא נגיד קמא קמא, אחשבינהו!

אמר רב פפא:
בפרה ששותה ראשון ראשון.

12. צז, א-ב

רפ"י

אין אומר קידוש היום כו'. משום הקריבהו נא לפחתך (מלאכי א) כדלקמן וביין הראוי לברך עליו בפה"ג קאמר דאע"ג דמברכין עליו בפה"ג לקידוש היום מיהא לא חשיב ולקמיה בא לפרש איזה יין בא למעט:

יין מגתו. תירוש:
לא יביא. משום דכתיב הסך נסך שכו (במדבר כח) מידי דמשכר:

ואם הביא כשר. דליכא עיכובא אי נמי הסך נסך מכל מקום וכיון דלנסכים כשר בדיעבד לגבי קידוש חשיב לכתחלה דלא חמיר קידוש כניסוך:

הכי גרסינן ואמר רבא סוחט אדם כו'. כלומר ואם תעלה על דעתך לדמויי קידוש לניסוך ולמימר דלכתחלה אין מקדשין עליו האמר רבא סוחט אדם כו' אלמא דמקדשין עליו לכתחלה:

מפיה. של חבית:
ומשוליה. סמוך לשמרים כדתנן במנחות בפי כל הקרבנות אינו מביא מפיה מפני הקמחין ולא משוליה מפני השמרים:
כושל. שחור:

בורק. לבן ורע הוא כמו ברק ברקאי (יומא דף כח.).
הלסטון. יין מתוק וחלש מאד:

של מרתף. כלומר סתם יין של מרתף שלא נבדק ומשום דאיכא חביות קוססות כדתנן במתני' קאמרי' דלא יביא ומיהו אם הביא כשר ואע"ג דאמרי' בסמוך דיין קוסס פסול לנסכים ה"מ בודאי אבל הכא מי יימר דהוא קוסס:
צמוקים. פרכילי ענבים יבשים ועשה מהן יין:

יין קוסס. הוא יין הנמכר בחנות ופסול הוא דלא הוי שכו ולא ראוי להיות שכו כיון מגתו דסופו מיהא להיות שכו:

מזוג. אינו בכלל שכו ובספרי דריש הכי ונסכו רביעית היין חי אתה מנסך ולא המזוג:

ויין מגולה. ואיכא למיחש שמא שתה הימנו נחש:
או של שמרים. תמד:

ושריחו רע. מוסרח אבל יש בו טעם יין:

למעוטי מאי. מהני פסולים דהך ברייתא אתא רב למעוטי אילימא למעוטי יין קוסס אתא למימר דאין אומר עליו קידוש היום הא בורא פרי הגפן מברכין ואמאי הא פלוגתא דר' יוחנן וריב"ל היא לעיל (דף צו.) דלר' יוחנן חמרא הוא ואפי' לענין קידוש שפיר דמי דכיון דלגבי תרומה חשיב ליה יין הוא הדין לגבי קידוש דלא שני קידוש מבורא פרי הגפן אלא לענין מיאוס כדלקמן משום הקריבהו נא לפחתך ולר' יהושע בן לוי חלא הוא ואפי' בורא פרי הגפן אין מברכין כדאמרן לעיל ואי ס"ל כר' יוחנן הכי ה"ל למימר מברכין עליו בורא פרי הגפן ואנא אמנא דהוא הדין לקידוש ואי כרבי יהושע בן לוי ס"ל הכי ה"ל למימר אין מברכין עליו אלא שהכל:

עלוי עלייה. לקידוש:

מודים חכמים לר"א. דפליגי בניסוך ומכשרי במזוג כן נראה בעיני ולא ידענא פלוגתייהו היכא:

עד שיתן מים לתוכו. דלא חשיב לשתייה חי אלא מזוג וביינות שלהן מיירי דדרו על חד תלתא מיא:

סכנה הוא. ואפילו בלא קידוש אסור לשתותו:

ואי למעוטי תמד של שמרים פלוגתא דרבנן ואחרים. וקיימא לן כרבנן דאפי' בורא פרי הגפן לא מברכין:

אלא למעוטי שריחו רע ומשום הקריבהו נא לפחתך. משום מיאוס ומיהו בפה"ג מברכים עליו דריחיה חמרא וטעמיה חמרא אלא שהסריח קצת משום דמונה בכלי מאוס והכי קאמר רב אין אומר קידוש היום אלא על היין נקי והגון שראוי לנסך מחמת נקיותו ע"ג המזבח ולא אתא רב למעוטי בהאי כלל שאר יינות שאין מנסכין ע"ג המזבח כגון יין קוסס ומזוג אלא הנהו יינות שמתוך שמאוסין פסולין לניסוך משום הקריבהו נא לפחתך דפסולין נמי לקידוש משום האי טעמא גופיה:

לעולם למעוטי מגולה. ודקשיא לך סכנה הוא:

כגון דעבריה במסנת. דמותר לשתיה ואיצטריך למימר דלקידוש פסול כרבי נחמיה דאמר ארס נחש צף ועומד במקומו ויש לו תקנה בסינון במסכת סוכה בשיליה פרק רביעי:

הקריבהו נא. גבי חולה כתיב אלמא כל דבר מגונה אסור לקרבן:

חמר חיוריין מהו. לנסכים ויש מפרשים לקידוש ולא נהירא:

חמר חיוריין. נראה בעיני דהיינו יין בורק דתניא לעיל לא יביא ואם הביא כשר וברייתא לא שמיע ליה:

אל תרא יין. לשתותו:
כי יתאדם. שמשכר יותר מדאי אלמא יין אדום קודם לנסכים דשכר כתיב בהו:

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב:
אין אומרים קידוש היום אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח.

למעוטי מאי?
אילימא למעוטי יין מגתו,

והא תני רבי חייא:

"יין מגתו - לא יביא,

ואם הביא - כשר".

וכיון אם "הביא כשר" - אגן אפילו לכתחלה נמי!

ואמר רבא³¹³ רבא:

סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום!

צז,ב

ואלא למעוטי מפיה ומשוליה.

והא תני רבי חייא:

"מפיה ומשוליה - לא יביא,

ואם הביא - כשר".

ואלא למעוטי יין כושל בורק היליסטון של מרתף, של צמוקים.

והא תניא:

"בבבולו, לא יביא, ואם הביא כשר".

ואלא למעוטי:

"יין קוסס מזוג מגולה ושל שמרים ושריחו רע",

דתניא:

"בבבולו, לא יביא ואם הביא פסול".

למעוטי מאי?

אי למעוטי קוסס - פלוגתא רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי היא.

אי למעוטי מזוג - עלוי עלייה!

דאמר רבי יוסי פרי חנינא: מודים חכמים לרבי אליעזר בכוס של ברכה, שאין מברכין עליו עד שיתן לתוכו מים.

אי למעוטי מגולה - סכנה היא!

אי למעוטי של שמרים,

הכי דמי?

אי דרמא תלתא ואתא ארבעה - חמרא מעליא הוא!

אי דרמא תלתא ואתא תלתא ופלגא - פלוגתא דרבנן ואחרים היא!

ואלא למעוטי שריחו רע.

ואיבעית אימא:

לעולם למעוטי מגולה.

ואף על גב דעבריה במסנת, כרבי נחמיה,

אפילו הכי "הקריבהו נא לפחתך הירצף או הישא פניה?"³¹⁴ (מלאכי א, ח).

בעא מיניה רב פהנא חמוה דרב משרשיא מרבא:

חמר חווריין - מהו?

אמר ליה: "אל תרא יין פי יתאדם"³¹⁵ (משלי כג, לא).

³¹³ תיקון גירסה על פי הרשב"ם

³¹⁴ וכי תגשונו עור לזבח אין ועי תגישו פסח וזלה אין וע הקריבהו נא לפחתך הירצף או הישא פניה אמר ה' צבאות

³¹⁵ אל תרא יין פי יתאדם פי יתן כמס עינו יתהלך במישרים

13. צז, ב

רז"י

תנא פיטסות. דאמרן דמקבלין עשר לקי' אינן שבורות ורעועות ממש דא"כ אפי' אחת לא מקבל אלא נאות כשאר קדירות שבשרון ומגופרות בגפרית והגפרית סותם את השבר ומחברו קצת ויכולין להשתמש בהן קצת אלא שאין מתקיימין זמן מרובה כשלמין והואיל ולא הוו שבורין לגמרי מקבל עליו י' לקי' ופירוש כתוב בספרים כשבא לבשלן מביא גפרית ונותן בהן האור ומלחכתן האור עם אותו גפרית ונראות מבושלות והן נאות: הכי גרסינן בפירוש רבינו חננאל תנא יתר על כן בכולן מחזיר את השאר ונוטל את הדמים ממנו. וברייטא מצאתיה בתוספתא (פ"ו) ויש ללמוד דבספרים שלהם כתובה וילפינן מינה לדון כן דהמותר על י' קוססות ופוטסות יחזיר אבל העשר הגיעוהו דליכא למימר ערובי עריב כלגבי טנופתא וליכא למימר נמי אפירי שפירי יהיב דטעמא דטריחא לא שייך הכא:

"קִנְקָנִים בְּשָׂרוֹן - - מְקַבֵּל עָלָיו עֶשֶׂר פִּיטְסוֹת לְמֵאָה".

תנא:

"פִּיטְסוֹת - נְאוֹת וּמְגוּפְרוֹת".

14. צז, ב - צח, א

כ"י

משנה

המוכר יין לחבירו והחמיץ - אינו חייב באחריותו,
אם ידוע שיינו מחמיץ - הרי זה מקח טעות,
ואם אמר לו:

"יין מבושש אני מוכר לך" - חייב להעמיד לו עד העצרת,
ו"ישן" - משל אשתקד.
ו"מיושן" - משל שלש שנים".

צה, א

גמרא

אמר רבי יוסי ברבי חנינא:

לא שנו אלא בקנקנים דלוקח,

אבל בקנקנים דמוכר, אמר ליה: "הא חמרך והא קנקנך".

וכי קנקנין דמוכר - מאי הוי? לימא ליה: לא איבעי לך לשהויי!

לא צריקא דאמר ליה: למקפה.

ומאי דוחקיה דרבי יוסי ברבי חנינא, לאוקמא למתניתין בקנקנין דלוקח,
ודאמר ליה למקפה?

לוקמא בקנקנין דמוכר, ודלא אמר ליה למקפה!

אמר רבא:

מתניתין קשיתיה, דקתני: "אם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות",

אמאי? לימא ליה לא איבעי לך לשהויי!

אלא לאו שמע מינה דאמר ליה למקפה.

שמע מינה.

ופליגא דרב חייא בר יוסף,

דאמר רב חייא בר יוסף:

חמרך - מזלא דמריה גרים,

שנאמר: "ואף כי היין בגד גבר יהיר"³¹⁶ (חבוק ב, ה).

אמר רב מרי:

האי מאן דיהיר - אפילו אינשי ביתיה לא מיקבל,

שנאמר: "גבר יהיר ולא ינוה" (חבוק ב, ה).

מאי "ולא ינוה"?

בנוה ש'לו.

אמר רב יהודה אמר רב:

כל המתגאה בטלית של תלמיד חכם ואינו תלמיד חכם -

אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא,

פתיב הכא: "ולא ינוה" (חבוק ב, ה),

וכתיב התם: "אל נוה קדשך"³¹⁷ (שמות טו, ג).

מתני'

אינו חייב. המוכר באחריותו דבשעת מכירה יין הוה:

ואם ידוע שיינו מחמיץ. בכל שנה הרי זה מקח טעות
כדמוקי לה בגמרא כדאמר ליה למקפה דאי לא א"ל
למקפה למה יתחייב באחריותו הרי היה יכול לשתותו
ולא איבעי ליה לשהויי דהא אפי' אי רובא לשהויי זבני
אין הולכין בממון אחר הרוב וכל שכן השתא דפלגא
לשתיה ופלגא לשהייה:

מבושש. שיתקיים כדרך המתקיימין:

עד העצרת. אבל לא מן העצרת ואילך שחום תקופת
תמוז מקלקל אפי' יין מבושש:

וישן. ואם מוכר לו יין ישן יתן לו משל אשתקד שנה
המוקדמת לזו שאנו עומדים בה:

משל שלש שנים. משנה דקודם אשתקד דהוה להו ג'
שנים עם שנה שאנו עומדין בה:

גמ'

לא שנו. דאינו חייב באחריותו:

אלא בקנקנים דלוקח. שקבל הלוקח היין בחביותיו
דאיכא למימר כליו גרמו ומיהו סיפא דקתני ואם ידוע
כו' התם ליכא למימר כלי הלוקח גרמו דאנן סהדי
שהיין רגיל בכך:

אבל בקנקנים דמוכר. מצי אמר ליה לוקח אפילו לזמן
מרובה הא חמרך והא קנקנך דודאי ייך וכליך גרמו

דסבירא ליה דמימות הבציר הוה יין מקולקל כבר אלא
שאין ניכר הדבר עד שעת חימוץ כדאמרינן באיזהו נשך
(ב"מ דף עג:): מעיקרא דחמרא חמרא דחלא חלא הוה

שעתא הוה דמבחרו אנפשיהו חמרא ולרב דאמר לעיל
כל שלשה ימים ברשות מוכר איכא לאוקומי מתני'

בקנקנים דלוקח ואפילו תוך שלשה או בקנקנים של
מוכר ולאחר שלשה והלכך מוכר פטור:

וכי קנקנים דמוכר. למה יפסיד מוכר הא מצי אמר ליה
מוכר ללוקח לא איבעי לך לשהויי דאפילו לרב דאמר

(לעיל דף צב.) המוכר שור לחבירו ונמצא נחון הרי זה
מקח טעות הני מילי משום דרובא לרדיא זבני אבל הכא

רובא לאו לשהויי זבני ויפסיד לוקח:

דאמר ליה למקפה. להסתפק מעט מעט לקדירות דהיינו
לשהויי:

מאי דוחקיה דרבי יוסי ברבי חנינא לאוקומי. רישא
דמתניתין בקנקנים דלוקח לחוד ולא בקנקנים דמוכר
משום דמוקי למתני' בדא"ל למקפה לוקמיה בדלא אמר

ליה למקפה דהמוכר יין סתם קתני ולא שנה קנקנים
דלוקח ולא שנה קנקנים דמוכר קתני מתניתין דאין
מוכר חייב באחריותו משום דלא איבעי ליה לשהויי:

אמאי. הוה ליה מקח טעות:

לימא ליה לא איבעי לך לשהויי. דהא רובא לאו לשהויי
זבני:

אלא לאו שמע מינה דאמר ליה למקפה. וה"ה לרישא
והיינו טעמא דברישא פטור מוכר דאיכא למימר קנקנים
דלוקח גרמו ובסיפא חייב הואיל וידוע שיינו רגיל

להחמיץ כל שנה:

ופליגא. הא דר' יוסי בר' חנינא דמוקי לה בקנקנים
דלוקח ולא דמוכר משום דמצי א"ל הא חמרך והא
קנקנך:

דרב חייא בר יוסף. דאיהו מוקי לה נמי בקנקנים דמוכר
ואע"ג דא"ל למקפה כדמוכח סיפא אפי' הכי מוכר פטור

דלא מצי אמר ליה הא חמרך והא קנקנך דלאו קנקנים
דמוכר גרמו אלא מזלא דלוקח שהוא בעליו של יין
גרים:

שנאמר ואף כי היין בוגד. באדם למה משום דגבר יהיר
וגוי גאותו של אדם שמגיס דעתו בדבר שאין בו גורם
שהיין בוגד בו דסבורין שהוא יין ונמצא חומץ מדה כנגד

מדה ומיהו סיפא כיון דאמר ליה למקפה ולא מצי אמר
ליה לא איבעי לך לשהויי ולא מצי למימר ליה מזלך גרם
מאחר שהדבר ידוע שיינו מחמיץ הלכך חייב מוכר:

אאינשי ביתיה. אשתו:

לא מיקבל. שמבזה אותו:

כל המתגאה בטלית של תלמידי חכמים. דעביד
כדאמרן בחזקת הבתים (לעיל דף נו:): טלית של תלמידי
חכמים כיצד כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח

וצניעותא יתירתא הוא וגסות הוא למי שאינו תלמיד
חכם:

³¹⁶ ואף כי היין בוגד גבר יהיר ולא ינוה אשר הרחיב פשאל נפשו והוא כמנות ולא ישבע ויאסוף אליו כל הגוים ויקבץ אליו כל העמים

³¹⁷ נחית בהסדף עם זו גאלת נהלת בעזר אל נוה קדשך

15. צח, א-ב

רש"י

אָמַר רָבָא:

האי מאן דזבין ליה חביתא דחמרא לחנוואה אדעתא לסבוייה, ויתקיף אפלגא או אתילתא - דינא הוא דמקבל לה מיניה.

ולא אמרן אלא דלא שני בברזא, אבל שני בברזא - לא.

ולא אמרן אלא דלא מטא יומא דשוקא, אבל מטא יומא דשוקא - לא.

ואמר רבא:

האי מאן דקביל חמרא אדעתא דממטי ליה לפרוותא דוול שפט, ואדמטי התם זל, דינא הוא דמקבל ליה.

איבעיא להו:

הוה חלא - מאי?

אמר ליה רב הלל לרב אשי:

כי הוואן בי רב פהנא אמר לן: חלא - לא, ודלא ברבי יוסי ברבי חנינא.

ואיפא דאמרי:

אפילו חלא נמי מקבל,

כמאן?

ברבי יוסי ברבי חנינא.

האי מאן דמזבין ליה חביתא דחמרא לחנווני וכו'. מוסר חבית שלו לחנווני כדי למכור את היין בחנותו וישתכר החנווני קצת ובעל הבית לא יקבל מעותיו אלא לאחר שיקבל החנווני מן הלוקחין וחמרא ברשותא דמריה קאי ואין החנווני אלא שליח בעלמא ליטול שכר טרחו והלכך אם החמיץ אפלגא או אתילתא דדנא קודם שמכר כולו:

דינא הוא דמקבל. בעל הבית כל ההפסד וכגון שלא פשע שליח דהיינו חנווני מידי בשליחותו כדמפרש ואזיל ואף כי היין בוגד ליכא למימר גבי חנווני דהא אין לו חלק בו וגם לא הקנקן שלו הוא ואכתי ברשות מריה קמא איתיה:

ולא אמרן. דהפסיד בעל הבית:

אלא דלא שני. לוקח בברזא לעשות נקב אחר בחבית אבל שני איכא למימר דהוא גרים:

דלא מטא יומא דשוקא. ולא נתעצל חנווני במכירתו:

האי מאן דקביל חמרא מחבריה. למחצית שכר והקנקנים דמוכר והוא קיבלו בדמים בשער של עכשיו בעיר הזאת והריוח יחלוקן וכל מקבלי ממון למחצית שכר הוו מפקיד ונפקד קרובים לשכר וקרובים להפסד והרי הוא באחריות שניהם להפסד כמו לשכר כדאמרן (ב"מ דף קד:): הך עיסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון ואם הוקיר או הוזל או נגנב או נאבד לשניהם נאבד והוזל אבל אמר לו בעל היין למקבל אפי' אם הוקיר לא יהא לך רשות למכרו בכאן אלא זיל ואמטייה למלכות אחרת אפרוותא דוול שפט שבאותו מקום היו מוכרים יין ביוקר וקודם שהגיע לשם זל היין בכל המקומות ופחת מכדי דמים שקיבלו:

דינא הוא דמקבל. בעל היין את כל הזול דכיון דאפילו אם הוקיר מיד לא היה לו רשות למכרו עד שמגיע לפרוותא דוול שפט לענין זולא נמי ברשותא דבעל היין קאי ומיהו לגבי גניבה ואבידה ברשותיה דמקבל נמי קאי וכן אם נעשה חומץ כדלקמן שהרי באחריותו הוא וקרינא ביה אף כי היין בוגד דמזלא דתרוייהו גרים שבאחריות שניהו הוא עומד ושניהן בעליו של יין:

ופשע דלא אמטייה לא גרסינן:

הוה חלא. מקמיה דאמטייה להתם מאי מי מקבל בעל היין כל ההפסד דהא אפילו גבי מכירה גמורה מקבל משום דא"ל לוקח הא חמרך והא קנקנך היכא דאמר ליה למקפה דלא מצי אמר ליה מוכר לא איבעי לך לשהויי וכל שכן הכא דלא מכר לגמרי וגם אמר ליה זיל אמטייה אפרוותא דוול שפט שצוה להשהותו דמצי אמר ליה מקבל הא חמרך והא קנקנך כר' יוסי בר' חנינא או דלמא לא מקבל כל ההפסד אלא פלגא דמצי אמר ליה מזלך נמי גרם שבאחריות שנינו עומד והיין בוגד קרינא ביה כרב חייא בר יוסף:

חלא לא. כלומר לא מקבל בעל היין כל ההפסד ואע"ג דכמאן דא"ל למקפה דמי ואיבעי לשהויי משום דמזל שני הבעלים גרם:

ודלא כר' יוסי בר' חנינא. דמוקי למתניתין בקנקנים דלוקח אבל בקנקנים דמוכר סבירא ליה דאמר ליה לוקח הא חמרך והא קנקנך היכא דאמר ליה למקפה והכא נמי כיון דא"ל זיל אמטייה כו' הרי צוה לו להשהותו ונראה בעיני דלית הלכתא כר' יוסי בר' חנינא אלא כרב חייא בר יוסף דמזלא דגברא גרים אלא אם כן ידוע שיינו מחמיץ ודאמר ליה למקפה דהא שמואל קאי כוותיה ואמרן לעיל עבד רב יוסף עובדא בחמרא כוותיה דשמואל:

כָּפ"י

תנא. היכא דא"ל מיושן צריך
 שיהא של ג' שנים שלימות
 ושיתקיים ויתיישן עד גמר שנה
 שלישית זו דהיינו עד החג עד
 הבציר שזו היא תורת מיושן
 להתקיים שלש שנים שלימות
 ואם יחמיץ קודם החג הרי הוא
 באחריותו של מוכר:

16. צח, א-ב

"יִשְׁן - מִשְׁל אֲשֶׁתֶּקֶד.
 ו"מְיוֹשֵׁן" - מִשְׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים".

צה, ב תנא:
 "וּמְיֻשָּׁן וְהוֹלֵךְ עַד הַחֵג".

17. צח, ב

כ"י

מתני'

לעשות לו בית חתנות לבנו. כדמפרש לקמיה בית חתנות לבנו שלקח אשה ודרך האב לעשות לבנו יציע קטן סמוך לביתו שאין דרך החתן לדור אצל חמיו משום חשד חמותו כדמפרש בגמרא והלכך נקט בית חתנות לבנו אבל אין רגיל לעשות בית ארמלות לבנו שהרי עד עתה לא היה דר אצל חמיו אלא אצל אביו משום חמותו: **בית ארמלות לבתו**. שמת בעלה וחוזרת אל בית אביה כבנעוריה שעד עכשיו כשהיתה נשואה לא היתה דרה אצל האב משום בעלה חתנו שהחתן אינו דר אצל חמיו והלכך נקט בית ארמלות לבתו ולא בית חתנות לבתו והכי מפרשינן בגמרא:

משנה

המוכר מקום לחבירו, וכן המקבל מקום מחבירו לעשות לו: בית חתנות לבנו, בית אלמנות לבתו,

בונה ארבע אמות על שש,

דברי רבי עקיבא.

רבי ישמעאל אומר:

רפת בקר היא זו!

הרוצה לעשות רפת בקר בונה ארבע אמות על שש.

בית קטן - שש על שמונה,

גדול - שמונה על עשר,

טרקלין - עשר על עשר.

רזמו - כחצי ארנו וכחצי רחבו.

ראיה לדבר, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כבנין ההיכל.

גמרא

למה לי למיתנא "בית חתנות לבנו" ו"בית אלמנות לבתו"? ליתני: בית חתנות לבנו ולבתו, ובית אלמנות לבנו ולבתו!

מלתא אנב אורחיה קא משמע לן:

דלא דרפא דחתנא למידר בי חמותה.

כדכתיב בספר בן סירא:

"הכל שקלתי בכף מאזנים ולא מצאתי קל מסובין.

וקל מסובין - חתן הדר בבית חמיו,

וקל מחתן - אורח מכניס אורח.

וקל מאורח - משיב דבר בטרום ישמע,

שנאמר: "משיב דבר בטרום ישמע אולת היא לו וכלמה" (משלי יח, ג).

18. צח, ב

רָש"י

רפת בקר היא זו. וצריך לעשות בית גדול יותר ומיהו לא חשש לפרש שיעורו:

והרוצה לעשות כו'. בגמרא מפרש מי קאמר לה או ר' ישמעאל או ר' עקיבא:

בית קטן שש על שמונה. הרוצה לבנות בית קטן לחבירו לכל הפחות וכגון דאמר ליה עשה לי בית סתמא ויד הבונה על העליונה לעשות לו פחות שבבתיים הואיל ולא פירש כמה יעשהו קטן לכל הפחות ו' על ח' דכיון דלא אמר ליה בית חתנות אלא בית סתמא לעצמו קבעי לה וצריך להיות גדול מבית חתנות והוא הדין למוכר מקום לחבירו לעשות לו בית דצריך ליתן לו קרקע שש על שמונה:

גדול שמונה על עשר. וכגון שפירש לו עשה לי בית גדול:

טרקלין. למושב שרים עשוי ולא לתשמיש הלכך מרובע בעינין:

רומו כחצי ארכו כו'. אכולהו קאי והיינו בית חתנות שהוא ארכו ד' על ו' רומו ה' דהיינו חצי ותשע בבית גדול ועשר בטרקלין: **כבנין ההיכל.** ההיכל על פני הדביר היה ארכו מ' ורחבו עשרים ורומו שלשים דהיינו חצי ארכו וחצי רחבו: גמ' הכי גרסינן ליתני בית חתנות לבנו ולבתו ובית ארמלות לבנו ולבתו מילתא אגב אורחיה קמ"ל. מדלא תנא בית ארמלות לבנו ולא תנא נמי בית חתנות לבנו משניהן יש ללמד דלאו דרכא דחתנא כו' וכבר פרישית לה במתניתין:

בי חמוה. כדאמר' בפסחים (דף קיג.) הוי זהיר באשתך מחתנה הראשון אמרי לה משום חשד ואמרי לה משום ממון ואיתא להא ואיתא להא ומיהו הוא הדין לכל החתנים אלא שמן הראשון צריך לזיהר חמיו יותר: **קל מסובין.** לאו דוקא אלא דבר גרוע ולהכי נקט סובין ולא נוצה דפסולת הוא:

אורח מכניס אורח. דיו אם מהנה לו בעל הבית:

הרוצה לעשות רפת בקר כו'. מאן קתני לה:

שהרוצה לעשות כו'. ופירוש לדבריו הוא אומר דקאמר רפת בקר היא זו שהרי הרוצה לעשות כו' אבל לר' עקיבא רפת בקר אינו גדול כל כך ובתרתו פליגי ר' ישמעאל ורבי עקיבא פליגי בבית חתנות ופליגי ברפת בקר ושיעוריה דר' עקיבא מפורש בבית חתנות ולא ברפת בקר ודרבי ישמעאל מפורש ברפת בקר ולא בבית חתנות:

איכא דאמרי רבי עקיבא קאמר ליה והכי קאמר ליה. לרבי ישמעאל דקאמרת רפת בקר היא זו אין הכי נמי דודאי בית חתנות ורפת בקר שיעורן שוה דאע"פ שהרוצה לעשות רפת בקר עושה ד' על ו' פעמים שאדם עושה דירתו בבית חתנות ארבע אמות על ו' כרפת בקר:

"רבי ישמעאל אומר:

רפת בקר היא זו!

הרוצה לעשות רפת בקר - בונה ארבע אמות על שש".

מאן קתני לה?

איכא דאמר רבי ישמעאל קתני לה,

ואיכא דאמר רבי עקיבא קתני לה,

"איכא דאמר רבי עקיבא קתני לה,"

והכי קאמר: אף על פי שרפת בקר היא, פעמים שאדם עושה דירתו כרפת בקר.

"ואיכא דאמר רבי ישמעאל קתני לה,"

והכי קאמר: שהרוצה לעשות רפת בקר, עושה ארבע אמות על שש.

כ"ט

קובתא. כעין קובה של זונות
 ונראה לי שעשוי חלונות כעין
 קובה:
בי וורדי. נותנין שם וורדין לנוי
 להסתכל בהן:
קנתר. אם התנה לעשות לחבירו
 קנתר:
תרבץ אפדני. חצר גדול שעושין
 שרים בצד אפדני שלהם ועל שם
 שמרביצין אותו תמיד במים
 להשכיב האבק קרי ליה תרבץ:

19. צח, ב

"טְרַקְלִין - עֶשֶׂר עַל עֶשֶׂר".

מאי "טְרַקְלִין"?

קובתא בי וורדי.

תאני:

"קִנְתִּיר - שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה עַל שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה".

מאי "קִנְתִּיר"?

תרבץ אפדני.

20. צח, ב - צט, א

רש"י

ראיה לדבר מאן קתני לה. דאילו הוה תני במתניתין רשב"ג אומר ראיה לדבר כבנין היכל הוה פשיטא דרשב"ג קתני לה אבל השתא דמיתני מקמי מילתיה דרשב"ג הלכך מספקא לן אי רשב"ג קאמר לה הואיל ומסיים אותו הדבור או תנא קמא קאמר לה להווא חצי דבור ואתא רבן שמעון בן גמליאל לאיפלוגי מדקאמר כבנין היכל ולא קאמר מבנין ההיכל: איכא דאמר רבן שמעון בן גמליאל קתני לה והכי קאמר ראיה לדבר מנין. פירש רשב"ג הכל כבנין ההיכל:

תנא קמא קתני לה. והכי קאמר תנא קמא וראיה יש לדבר וקפץ רשב"ג והפסיק את דבריו ואתמוהי קמתמה כבנין ההיכל אתה רוצה לעשות שאר בניין בתמיה אין לך להשוותו יחד דכיון דבהיכל רומו כחצי ארכו וכחצי רחבו בשאר בניין דלא חשיבי אין צריך להגביה כל כך:

כמלא קורותיו. כאורך קורותיו שהן נתונים ברחבו של בית:

הכי גרסינן ולימא רומו כרחבו. דהיינו הך:

מעילאי רווח. שבתיהם של חומות אבנים היו והחומה מלמטה היא רחבה והולכת ומתקצרת החומה למעלה כדי שיתקיים הרבה:

בי כווי. החלונות מקום כניסת הקורות בתוך החומה:

רמו ליה. בני העיירות קראי אהדדי:

כתיב ששים אמה ארכו. מן המזרח למערב מפתח ההיכל עד כותל מערבי של בית קדשי הקדשים דהיינו ארבעים אמה דאורך היכל ועשרים אמה דבית קדשי הקדשים ושלשים אמה קומתו נמצא שגם בית קדשי הקדשים רומו שלשים אמה:

וכתיב. בפסוק אחר ועשרים אמה קומתו דכתיב ולפני הדביר עשרים כלומר לפניו ממחיצת בית קדשי הקדשים והיא אמה טרקסין שקרויה דביר עשרים אמה אורך מן המזרח למערב ועשרים אמה רוחב מצפון לדרום ועשרים אמה קומתו:

כי קחשיב. עשרים דקומת בית קדשי הקדשים משפת כרובים ולמעלה קחשיב שהכרובים של שלמה שנים היו עומדין על הקרקע אחד מימין הארון אצל כותל מערבי ואחד משמאלו ורומו עשר דכתיב בהדיא במלכים וכנפיהן פרושות מקיר לקיר כנף האחת נוגע בקיר צפונה וכנף חבירו נוגע בקיר דרומי נמצא מראשי הכרובים ולמעלה עשרים אמה עד הגג ואותן של משה על גבי הכפורת היו:

ומאי קא משמע לן. למה לי דקחשיב קרא כי האי גוונא משפת כרובים ולמעלה לימא שלשים אמה קומתו:

ומשני הא קא משמע לן למטה כלמעלה. דהני עשר אמות שהכרובים והארון עומדים בהן כמו העשרים שלמעלה מה העשרים כולן חלל ואין בהן דבר כך גם העשר וגוף הכרובים בנס היו עומדין כדלקמן ומקום הארון אינו מן המדה אלא בנס היה עומד וכנפי הכרובים שהן באויר לא חייצי דהא למטה דידהו ולמעלה דידהו יכולין למדוד עשרים ריקנות מכותל צפוני לכותל דרומי והכי משמע קרא ועשרים אמה קומתו כלומר כל השלשים אמות קומה אינן חשובים אלא כעשרים דמשפת כרובים ולמעלה שהם פנויין מכלום העשר כמו הכי:

ארוו שעשה משה. כשניתן בבית קדשי הקדשים שעשה שלמה שהוא כי על כי יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח ורוח לימינו ולשמאלו הרי עשרים בלא ארון ולפניו כי עד הדביר:

"רומו - פחצי ארכו וכחצי רחבו,

ראיה לדבר, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כבנין היכל".

"ראיה לדבר" - מאן קתני לה?

איכא דאמר: רבן שמעון בן גמליאל קתני לה, והכי קאמר: ראיה לדבר מנין? אמר רבן שמעון בן גמליאל: הכל כבנין היכל.

ואיכא דאמר: תנא קמא קתני לה, ורבן שמעון בן גמליאל אתמוהי קא מתמה, והכי קאמר ליה לתנא קמא: ראיה מנין? מבנין היכל?! אטו כולי עלמא כבנין היכל עבדי?!

תנא:

"אחרים אומרים:

רומו בקורותיו".

ולימא: רומו כרחבו!

איבעית אימא:

ביתא מעילאי רוחא.

ואיבעית אימא:

משום דאיכא בי כווי.

רבי חנינא נפק לקריתא,

רמו ליה קראי אהדדי:

פתיב: "והבית אשר בנה המלך שלמה לה, ששים אמה ארכו,

ועשרים רחבו,

ושלשים אמה קומתו" (מלכים א' ו, ב).

וכתיב: "ולפני הדביר עשרים אמה ארך,

ועשרים אמה רחב,

ועשרים אמה קומתו"³¹⁸ (מלכים א' ו, ב)!

אמר להו:

כי קא חשיב משפת כרובים ולמעלה.

מאי קא משמע לן?

צט, א

הא קא משמע לן:

למטה כלמעלה - מה למעלה אין משמש כלום, אף למטה אין משמש כלום.

מסייע ליה לרבי לוי,

דאמר רבי לוי, ואיתימא רבי יוחנן:

דבר זה מסורת בידינו מאבותינו: מקום ארון וכרובים אינו מן המדה.

תנא נמי הכי:

"ארוו שעשה משה. יש לו ריוח עשר אמות לכל רוח ורוח".

³¹⁸ ולפני הדביר עשרים אמה ארך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו ויצפהו זהב סגור ויצף מזבח ארז

21. צט, א

רָשׁ"י

אָמַר רַבְנָא אָמַר שְׁמוּאֵל:

כְּרֹבִים בְּנֶס הֵן עוֹמְדִין,

שְׁנָאמַר: "וְהָמָּשׁ אַמּוֹת בְּנֶפֶשׁ הַכְּרֹב הַשְּׁנִית,

עֶשֶׂר אַמּוֹת מִקְצוֹת כְּנָפָיו וְעַד קְצוֹת כְּנָפָיו" (מלכים א' ו, כד).

גּוֹפִיֵהוּ הֵיאָה הוּוּ קִיִּימִי?

אֶלָּא שְׁמַע מִנָּה: בְּנֶס הֵן עוֹמְדִין.

מִתְקִיף לָהּ אַבְיִי:

וְדַלְמָא: בּוֹלְטִין כְּתַרְנַגּוּלִין הוּוּ קִיִּימִי!

מִתְקִיף לָהּ רַבָּא:

וְדַלְמָא: זֶה שְׁלֵא כְּנָגְדָה זֶה הוּוּ קִיִּימִי!

מִתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בְרַיְעָקָב:

וְדַלְמָא: בְּאַלְכְסוֹנָא הוּוּ קִיִּימִי!

מִתְקִיף לָהּ רַב הוֹנָא בְרִיהַי דְרַב יְהוֹשֻׁעַ:

וְדַלְמָא: בֵּיתָא מְעִילָאֵי רוּחַ!

מִתְקִיף לָהּ רַב פֶּפָּא:

וְדַלְמָא: מִיכַף הוּוּ קִיִּיפִי יְדִיֵהוּ!

מִתְקִיף לָהּ רַב אֲשִׁי:

וְדַלְמָא: שְׁלַחוּפֵי הוּוּ מְשַׁלְחָפֵי, בְּיַצַד הֵן, עוֹמְדִין?

רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר,

חָד אָמַר: פְּנִיָהֶם אִישׁ אֶל אַחֵיו.

וְחָד אָמַר: פְּנִיָהֶם לְבַיִת.

וְלִמָּאן דְאָמַר: "פְּנִיָהֶם אִישׁ אֶל אַחֵיו" -

הָא כְּתִיב: "וּפְנִיָהֶם לְבַיִת"³¹⁹ (דברי הימים ב' ג, יג)!

לֹא קִשְׂיָא:

כָּאן - בְּזִמְנָן שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנָא שְׁל מְקוּם,

כָּאן - בְּזִמְנָן שְׂאִין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנָא שְׁל מְקוּם.

וְלִמָּאן דְאָמַר: "וּפְנִיָהֶם לְבַיִת" -

הָא כְּתִיב: "וּפְנִיָהֶם אִישׁ אֶל אַחֵיו"³²⁰ (שמות כה, ב)!

דְּמַצְדָּדִי אַצְדוּדִי.

דְּתַנְיָא:

"אוּנְקָלוֹס הֵגַר אָמַר: כְּרֹבִים "מְעִשָׂה צַעְצְעִים"³²¹ (דברי הימים ב' ג, יג) הֵן,

וּמְצוּדָדִים פְּנִיָהֶם כְּתוּבִים הַנְּפֹטָר מְרֻבּוֹ."

כְּרֹבִים. דשלמה: **בְּנֶס הֵן עוֹמְדִין**. גופן: **כְּנַף הַכְּרֹב הָאֶחָד**. כְּנַף הָאֶחָד שֶׁל כְּרֹב וְהִי אַמּוֹת כְּנַף הַשְּׁנִי שֶׁל אוֹתוֹ כְּרֹב וְלֹא בְּכְרֹב שֶׁנִּי כְּמִיּוֹרֵי דְהָא כְּתִיב בְּתַרְיָ וְעֶשֶׂר בְּאֵמָה הַכְּרֹב הַשְּׁנִי וְגוֹי וְעֶשֶׂר אַמּוֹת מִקְצוֹת כְּנָפָיו עַד קְצוֹת כְּנָפָיו מֵהַכָּא לֹא מִפְּקִינָן דְּבֶנֶס הִיא הַגּוֹף עוֹמֵד בֵּין שְׁנֵי הַכְּנָפִים שֶׁמִּקְצֵה הָאֶחָד עַד קְצֵה הַשְּׁנִי לֹא הִיוּ כִּי אִם עֶשֶׂר אַמּוֹת וְאִיִּכּ הַגּוֹף שְׁבִינְתִים הֵיכָן לֹא יִתְכַן לוֹמַר דְּמֵהַכָּא נִפְקָא לִיהַי דְאִיִּכּ מֵאִי הֵיאָה דְקִפְרִיךְ לְקַמְן וְדִלְמָא בֵּיתָא מְעִילָאֵי רוּחַ וְקוֹשִׁיּוֹת אַחֲרוֹת דְלֹא שִׁיכִי הֵיאָה כְּלָל אֶלָּא קִרְא הֵיאָה מְשֻׁמַע לִיהַי אִם בְּאֵת לְחַבְרָה שְׁנֵי כְּנָפֵי הַכְּרֹב זֶה בְּצַד זֶה תִּמְצָא מִקְצוֹת כְּנָפָיו עַד קְצוֹת כְּנָפָיו עֶשֶׂר אַמּוֹת וְמִיּוֹהוּ טַפִּי מִי אַמּוֹת הוּוּ שְׁהַרִי רוּחַב הַגּוֹף בֵּין ב' הַכְּנָפִים אֶלָּא מֵהַכָּא פְּרִיכִין שְׂרוּחַב בֵּית קְדִישֵׁי הַקְּדֻשִׁים מְצַפּוֹן לְדָרוֹם לֹא הִי אֶלָּא כִּי אֵמָה וְב' הַכְּרֹבִי הִיוּ כְּנָפֵיהֶם כִּי לְבַד הַגּוֹפִים כְּדֹכְתִיב שְׁשֵׁנֵי הַכְּנָפִים הִיוּ י' אַמּוֹת וְכַתְּיָ וּפְרָשׁוּ אֶת כְּנָפֵי הַכְּרֹבִים וְתַנְעוּ כְּנַף הָאֶחָד בְּקִיר וְכַנֵּף הַכְּרֹב הַשְּׁנִי נוֹגַעַת בְּקִיר הַשְּׁנִי וְכַנְפֵיהֶם אֵל תוֹךְ הַבַּיִת נוֹגַעַת כְּנַף אֶל כְּנַף וְאִיִּכּ וְאִינְהוּ גּוֹפִיֵהוּ דְכְּרֹבִים הֵיאָה הוּוּ קִיִּימִי קִיִּימִי קִיִּימִי שְׁמַלְחָא וְהַגּוֹף בִּינְתִים:

מִתְקִיף לָהּ אַבְיִי. מִי יִימַר דְּבֶנֶס הֵן עוֹמְדִים דְלִמָּא גּוֹפֵן שֶׁל כְּרֹבִים בּוֹלְטִין וְיוֹצֵאִין מִתַּחַת כְּתַרְנַגּוּלִים שֶׁהַגּוֹף כּוֹלֵל תַּחַת כְּנָפָיו וְלֹא בִּינְתִים שְׁאִין הַרְחָקָה וְהַפְּרָשׁ בֵּין הַכְּנָפִים אֶלָּא מְקוֹרְבִים וְהַגּוֹף יוֹצֵא מִתַּחַת הַכְּנָפִים שְׁשֵׁנֵי הַכְּנָפִים יוֹצֵאִים מִמְּקוֹם אֶחָד בְּאֵמְצַע הַגֵּב וְכִן כֹּל הַנֶּהֱקִישׁוֹת דְּמִקְשׁוֹ הַנֶּה אִמּוֹרָא וְאִזְלֵי אַגּוּף הַכְּרֹבִים קִיִּימִי בְרַ מֵהַנֶּה בְּתַרְיָ דְגֵרֶס בְּהוּ יְדִיֵהוּ בְּהִדְיָא בְּרַב פֶּפָּא וְרַב אֲשִׁי כִיִּיפִי יְדִיֵהוּ וּמְשַׁלְחָפֵי יְדִיֵהוּ:

וְדִלְמָא זֶה שְׁלֵא כְּנָגְדָה זֶה הוּוּ קִיִּימִי. הַכְּרֹבִים שֶׁהָאֶחָד עוֹמֵד מִצַּד הָאֶרֶץ מִזֶּה סְמוּךְ לְכוֹתֵל וְהַשְּׁנִי עוֹמֵד מִצַּד הָאֶרֶץ מִזֶּה מְשׁוּךְ רְחוּק מִן הַכוֹתֵל קְצַת וְנִמְצָאֵת כְּנַף הָאֶחָד נוֹגַעַת אַחֲרֵי כְּנַף חֲבִירוֹ בֵּין הַכְּנָף וְלְכוֹתֵל נִמְצָאוּ קְצַת כְּנַף הַכְּרֹב הַמְשׁוּךְ מִן הַכוֹתֵל לְפָנֵי קְצַת כְּנַף הַכְּרֹב הַסְּמוּךְ לְכוֹתֵל כְּשִׁיעוֹר עוֹבֵי רוּחַב הַגּוֹפִין וְאֵעִיג דְלֹא הוּוּ בּוֹלְטִין כְּתַרְנַגּוּלִין נִינְהוּ אִפִּיָה לֹא תִקְשִׁי מִיָּד:

מִתְקִיף לָהּ רַב אַחָא בְרַיְעָקָב. נִהִי נִמִּי דְלֹא בּוֹלְטִין כְּתַרְנַגּוּלִים נִינְהוּ וְגַם זֶה כְּנָגְדָה זֶה קִיִּימִי אִפִּי הֵיאָה לֹא תִקְשִׁי מִיָּד דְּדִלְמָא בְּאֶלְכְסוֹנָא הִיוּ עוֹמְדִים הַכְּרֹבִים בְּאֶלְכְסוֹן הַבַּיִת הִיוּ עוֹמְדִים זֶה כְּנָגְדָה זֶה דְאִיכָא טַפִּי מְכִי אֵמָה כְּשִׁיעוֹר הַגּוֹפִים מִקְצוֹת כְּנָפֵי שֶׁל זֶה לְקְצוֹת כְּנָפֵי שֶׁל זֶה כְּגוֹן שֶׁהַכְּרֹב שְׁמִימִין הָאֶרֶץ לֹא הִי פִּיּוֹ מִמֶּשׁ כְּנָגְדָה הֵיכָל וְגַבּוֹ לְכוֹתֵל מְעַרְבִי אֶלָּא מְצַד אַצְדוּדִי כְּנָפֵי הַחִיצוֹן כְּנָגְדָה דְרוּמִית מְעַרְבִית נוֹגַע לְכוֹתֵל בְּזוּיַת וְכַנֵּף שֶׁל מְצַד הָאֶרֶץ פְּרוּשׁ בְּחִצֵי הָאֶרֶץ אוֹ חוּצָה לֵה דְהִינּוּ רְחוּק מִן הַכוֹתֵל וְכַנֵּף הַכְּרֹב הִי מִתְחַלֵּת שֶׁם וְכַנְפּוֹ הַשְּׁנִית נוֹגַעַת סְמוּךְ לְדַבְרֵי בְּקִרְן צְפוֹנִית מְזַרְחִית כֹּזָה:

מִתְקִיף לָהּ רַב הוֹנָא בְרִי דְרַב יְהוֹשֻׁעַ. נִהִי נִמִּי דְזֶה כְּנָגְדָה זֶה קִיִּימִי וְלֹא בְּאֶלְכְסוֹנָא קִיִּימִי וְאִפִּילוֹ הֵיאָה אִין גּוֹפֵן עוֹמֵד בְּנֶס דְּדִלְמָא בֵּיתָא מְעִילָאֵי רוּחַ שֶׁהַבְּנִין הוֹלְךְ וּמִתְקַצֵּר לְמַעְלָה וְהִיא רְחִיב יִתֵּר מְעַשְׂרִים בְּמִקְוֶה שְׁבוֹלְטִין הַכְּנָפִים מִן הַגּוֹפִין וְהִיא מְקִיר אֶל קִיר כְּנָגְדָה כְּנָפֵי הַכְּרֹבִים מְקוּם נִגִיעַתָן בְּכַתְלִים יוֹתֵר מְעַשְׂרִים אֵמָה בְּרוּחַב הַגּוֹפִין:

מִיכַף הוּוּ כִיִּיפִי יְדִיֵהוּ. הַכְּנָפִים עֲצֻמָן כְּפּוֹפִין הֵן כְּאֵדָם שְׁכּוֹפֵף יָדוֹ מַעֲטָה וְהַלְכֵךְ לִיכָא אֶלָּא כִּי אֵמָה מִקְצֵה כְּנַף הָאֶחָד לְקַצֵּה כְּנַף הַשְּׁנִי:

וְדִלְמָא שְׁלַחוּפֵי הוּוּ מְשַׁלְחָפֵי יְדִיֵהוּ. כְּנַף עַל כְּנַף כְּאֵדָם שְׁחוּבָק אֵת יָדוֹ כְּדֹכְתִיב (בְּרַאשִׁית מִח) שְׁכַל אֵת יָדוֹ וּמִתְרַגְמִינָן בְּתַרְגוּם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁלַחוּפּוֹנִין לִידוּהֵי כֶךְ פְּרִיָּח וְאִי מְשׁוּם דְּכַתִּיב וְכַנְפֵיהֶם אֵל תוֹךְ הַבַּיִת נוֹגַעַת כְּנַף אֶל כְּנַף הֵינּוּ נִמִּי כַעֲשֵׂי נוֹגַעַת דְּהוּוּ זֶה כְּנָגְדָה זֶה:

וּפְנִיָהֶם אִישׁ אֶל אַחֵיו. בְּשֶׁל מִשָּׁה כְּתִיב: **וּפְנִיָהֶם לְבַיִת**. בְּכְרֹבִים שֶׁל שְׁלֵמָה כְּתִיב בְּדַבְרֵי הַיָּמִים דְּכַתִּיב וְהֵם עוֹמְדִים עַל רִגְלֵיהֶם וּפְנִיָהֶם לְבַיִת (לְהִיכָל) וְאִינְן כְּאוֹתָן שֶׁל מִשָּׁה שֶׁהֵן עַל הַכְּפּוֹרֵת וְאֵלּוֹ עַל הַקְּרָקַע וְשֶׁל עֵץ שֶׁמֶן הִיוּ וּמְצוּפִין זֶהב כְּדֹכְתִיב בְּמִלְכִים:

הַכְּתִיב וּפְנִיָהֶם לְבַיִת. וְלִישׁ כְּרֹבִים שֶׁל הַכְּפּוֹרֵת וְלִישׁ שֶׁל הַקְּרָקַע רְאוּיִין הִיוּ לִיעֲשׂוֹת בְּעִנְיַן אֶחָד:

כָּאן בְּזִמְנָן שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנָא שְׁל מְקוּם. הֵם הוֹפְכִים פְּנִיָהֶם זֶה לְזֶה דּוֹגְמַת חֲבַת זָכַר וְנִקְבָה הָאוּהִבִים זֶה לְזֶה סִימָן שֶׁהַקְּבִי"ה אוֹהֵב אֶת יִשְׂרָאֵל וּמִתְחַלֵּה כֶךְ נִעֲשׂוּ פְּנִים אֶל פְּנִים כְּדִי שֶׁתִּשְׂרַה שְׁכִינָה בִּישְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ רְצוֹנָא שֶׁל מְקוּם וְכַשְׂאִין עוֹשִׂין הוֹפְכִין פְּנִיָהֶם לְבַיִת עַל יְדֵי נֶס:

דְּמַצְדָּדִי אַצְדוּדִי. קְצַת לְבַיִת וְקְצַת זֶה לְזֶה כְּאֵדָם שֶׁמְדַבֵּר אֶל חֲבִירוֹ וְהוֹפֵךְ רִאשׁוֹ קְצַת לְצַד אַחֵר וְהֵיאָה לִיכָא לְתַרְצִי כְּדִלְעִיל כָּאן בְּזִמְנָן שִׁישְׂרָאֵל עוֹשִׂין כִּי דְכוּיִן דְּעִיקַר עֲשִׂיַת כְּרֹבִין פְּנִיָהֶם לְבַיִת לֹא הִיא לְהֵם לְעֲשׂוֹתָם לְסִימָן שְׁאִין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנָא שֶׁל מְקוּם:

מְעִשָׂה צַעְצְעִים. פְּסוּקָה הִיא בְּכְרֹבִים בְּדַבְרֵי הַיָּמִים וְהוּא לְשׁוֹן צַעְצְעִים כְּלוֹמַר תִּינוּקוֹת כְּדִאֲמַרְיִין (סוֹכָה דף ה:): מֵאִי כְּרֹב כְּרַבִּיא יֵלֵד כְּלוֹמַר כְּתִינוּקוֹת הַנְּפֹטָרִין מְרֻבּוֹתֵיהֶם וְהֵינּוּ מְצַדְדֵי אַצְדוּדִי דְאֲמַרְן לְעִיל:

319 נְפִי הַכְּרֹבִים הָאֵלֶּה. פְּרָשִׁים אַמּוֹת עֶשְׂרִים: וְהֵם עוֹמְדִים עַל-רִגְלֵיהֶם, וּפְנִיָהֶם לְבַיִת

320 וְהִיוּ הַכְּרֹבִים פְּרָשִׁים כְּנָפִים לְמַעְלָה סְכָמִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכְּפּוֹרֵת וּפְנִיָהֶם אִישׁ אֶל-אַחֵיו אֶל-הַכְּפּוֹרֵת וְהִיוּ פְּנֵי הַכְּרֹבִים

321 וְעֵשׂ בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים כְּרֹבִים שְׁנִים מְעִשָׂה צַעְצְעִים וְיִצְפוּ אֹתָם זֶהב

22. צט, א-ב

כ"י

מתני'

מי שיש לו בור כו'. ע"י חלוקה או שלקחו מבעה"ב ולקח גם הדרך:

בשעה שבני אדם יוצאין. ביום שעל מנת כן חלקו ולא שיטריחוהו בלילות לעמוד ממטתו ולפתוח לו:

ואינו מכניס. דרך ביתו של זה דאין זה צורך הבור:

זה עושה לו פותחת. שלא יגנוב בעה"ב ממי הבור ובעה"ב עושה לו פותחת אחרת באותו פתח עצמו הפתוח לבור כדי שלא יוכל זה לשאוב מבורו בלא בעה"ב ולא יבא לעולם בביתו של בעל הבית אלא אם כן ישנו לבעל הבית בביתו ומשום חשד אשתו תקנו כן כדמפרש בגמרא:

גמ'

פותחת. שעושה בעל הבית להיכא:

משום חשד אשתו. אבל השתא דאינו יכול לשאוב בלא בעל הבית לא יכנס לשם עד שיבא בעה"ב אבל משום גניבה שלא יגנוב חפציו של בעה"ב לא חיישינן שהאשה משמרת את הבית:

משנה

מי שיש לו בור לפניו מביתו של חברו - נכנס - בשעה שדרך בני אדם נכנסין, ויוצא - בשעה שדרך בני אדם יוצאין, ואינו מכניס בהמתו ומשקה מבורו, אלא ממלא ומשקה מבחוץ, וזה - עושה לו פותחת, וזה - עושה לו פותחת.

גמרא

"פותחת" להיכא?

אמר רבי יוחנן: שניהם לבור.

בשלקמא: בעל הבור - בעי לאשתמורי מיא דבוריה, אלא בעל הבית - למה ליה?

אמר רבי אלעזר:

משום חשד אשתו. צט, ב

23. צט, ב

רָפ"י

מתני'

מי שיש לו גינה כו'. כגון יורשים או שותפין שחלקו ונתרצה חיצון לפנימי לתת לו דרך באמצע שדה:

נכנס בשעה כו'. דכיון שהוא עושה לו היזק גדול שעובר באמצע שדה הדבר ידוע שלא נתרצה לו בריוח אלא במה שצריך לו הרבה:

תגרין לקנות מירקות גינתו. ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת כלומר לא יכנס בתוכה לכתחלה כשאין צריך לזו הגינה כלום אלא ליכנס דרך עליה לשדה אחרת שלו כדי לקצר את דרכו דדמי להכנסת תגרין שזה החיצון לא שיעבד לו דרך אלא לתקן גינתו ללקוט פירותיה אבל למידי דאינו צורך הגינה לא שיעבד לו:

והחיצון זורע את הדרך. דכיון דבאמצע שדה הוא אנן סהדי דלא מחל לו הדרך מכל וכל שלא יוכל לזרוע לשם:

מן הצד. אינו נפסד כל כך דכיון דמדעת שניהן הוא אנן סהדי דמסתמא מחל לו את כל הדרך לגמרי להיות מיוחד להליכה ולא לזריעה:

וזה וזה אין רשאים לזרעה. דכיון דמן הצד היא לגמרי ייחודה להילוך גרידא:

גמ'

אמת המים. גדולה כדי להשקות בית השלחין אני מוכר לך צריך ליתן לו שתי אמות ברוחב שאם קצרה היא יחפור בקרקע וירחיבה עד שתי אמות כדי שיבאו לכאן מים הרבה שזה שיעור להשקות בית השלחין וגם נותן לו אמה מן השדה מכאן ואמה מכאן משני גדותיו כדי לתקן מאותה קרקע אגפיה של אמת המים אם יפול. לישנא אחרינא אמה בית השלחין אני מוכר לך נותן לו שתי אמות לתוכה של שדה לתקן אגפיה אמה מכאן ואמה מכאן בשם רבינו יעקב בר יקר ועיקר:

אמה בית הסילון. ואיכא דאמרי קילון ולהשקות בהמות ורחיצת בגדים וכלים הוא ואין גדול כל כך ונותן לו אמה אחת לתוכה להרחיבן עד אמה. ל"א נותן לו אמה אחת לשפתו לתוכה של קרקע מוכר כגון חצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן ועיקר:

בעל שדה זורעם. דדמי למתני' דאם שיעבד לו ליקח עפר מכאן אם יצטרך לא הפסידו לגמרי בכך מלזרען:

כ"ש נוטעם. דאינו מקלקל האגפים שהשרשים מעמיקים הרבה ואין מזיקין את שפתו אבל הזרעים מתפשטים מיד בתוך השלשה ומחלחלין הקרקע מלמעלה בשפתו:

שכלו אגפיה. שנפלו:

מאותה שדה. הסמוכה לה:

אלא באותה שדה. חזקה שנתפור העפר של אגפיה לתוך אותה שדה אילך ואילך:

ולימא ליה. בעל השדה מייך אשפלוה לארעך שגברו המים ושטפו אגפיהן:

אלא אמר רב פפא. תריץ ואימא הכי שעל מנת כן כו' דסתם מוכר אמת המים גמר ומקנה ליה עפר שדהו לתקן אגפיה כשיכלו דמהיכן יביא לו עפר אם לא מאותה שדה ואע"פ שנתן לו כבר אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה כדארמן לעיל כיון דכלו להו מתקן עדיין מעפר השדה מיהו להכי אהני לו מה שנותן לו מתחלה אמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה דאין לו לבעל השדה לעשות שם שום תשמיש שיקלקל האגפים אלא נטיעה או זריעה אבל בנין או כל דבר שמכביד אין לו רשות לעשות שם אבל מן האמה ולפנים יעשה בתוך שלו מה שירצה:

משנה

מי שיש לו גינה לפני מגינתו של חברו -

נכנס - בשעה שדרך בני אדם נכנסים,

ויוצא - בשעה שדרך בני אדם יוצאין.

ואינו מכניס לתוכה תגרין,

ולא יבנס מתוכה לתוך שדה אחרת,

והחיצון - זורע את הדרך.

נתנו לו דרך מן הצד, מדעת שניהן -

נכנס - בשעה שהוא רוצה,

ויוצא - בשעה שרוצה,

ומכניס לתוכה תגרין,

ולא יבנס מתוכה לתוך שדה אחרת.

זה וזה - אינו רשאים לזרעה.

גמרא

אמר רב יהודה אמר שמואל:

"אמה בית השלחין אני מוכר לך" - נותן לו שתי אמות לתוכה,

ואמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה.

"אמה בית הקילון אני מוכר לך" - נותן לו אמה אחת לתוכה,

וחצי אמה מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה.

ואותן אגפיים מי זורעם?

רב יהודה אמר שמואל:

בעל השדה זורעם.

רב נחמן אמר שמואל:

בעל השדה נוטעם.

מאן דאמר "זורעם" - כל שכן נוטעם.

ומאן דאמר: "נוטעם" - אבל זורעם לא.

חלחולי מחלחולי.

ואמר רב יהודה אמר שמואל:

אמת המים שכלו אגפיה - מתקנה מאותה שדה,

בידוע שלא כלו אגפיה אלא באותה שדה.

מתקיף לה רב פפא:

ולימא ליה מ"יך אשפלוה לארעך!

אלא אמר רב פפא:

שעל מנת כן קבל עליו בעל השדה.

22. צט, ב - ק, א רצ"י

משנה

מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו, נטלה ונתן להם מן הצד, מה שנתן - נתן, ושלו - לא הגיעו.

דרך היחיד - ארבע אמות.
דרך הרבים - שש עשרה אמה.
דרך המלך - אין לה שיעור.
דרך הקבר - אין לה שיעור.
המעמד - דיני צפורי אמרו: בית ארבעה קבין.

גמרא

אמאי "שלו - לא הגיעו"?
לינקוט פזרא וליתבי!
שמעת מינה: 'לא עביד איניש דינא לנפשיה', אפילו במקום פסידא!?

אמר רב זביד משמיה דרבא:
גזירה שמא יתן להן דרך עקלתון.
רב משרשיא משמיה דרבא אמר:
בנותן להם דרך עקלתון.

קא

רב אשי אמר:
כל מן הצד - דרך עקלתון היא.
קרובה לזה ורחוקה לזה.

ולימא להו:
שקלו דיכדו ונהבו לי דידי!

הא מני רבי אליעזר היא.
דתנאי:

"רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר:
רבים שפדרו דרך לעצמם מה שפדרו פדרו".

לרבי אליעזר, 'רבים' גזלנים נינהו!?

אמר רב גידל אמר רב:
כגון שאבדה להן דרך באותה שדה.

אי הכי,
אמאי אמר רבה בר רב הונא אמר רב:
אין הלכה פרייה אליעזר?

מאן דמתני הא לא מתני הא.

וטעמא מאי? 323

משום דרב יהודה,

מי שהיתה דרך הרבים עוברת בתוך שדהו. שהוחזקו לעבור מן מעולם או ע"י בעל השדה שנתן להם מתחלה את הדרך.
מה שנתן נתן ושלו. שנטל עכשיו לא הגיעו והרי יש להם שני דרכים וטעם מפרש בגמי:
דרך היחיד. המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו צריך ליתן לו ד' אמות כרוחב עגלה:
י"ו אמה. במס' שבת (דף צט.) נפקא לן מעגלות דמשכן:
דרך המלך אין לה שיעור. כדמפרש בגמי שהמלך פורץ בתים וגדר מלפניו לעשות לו דרך ולא יטה ימין ושמאל ובספרי בפרשת המלך נפקא לן מקראי ונראה בעיני דמדכתב לבלתי רוס לבבו מאחיו קדריש גדלה משל אחיו כדרשינן נמי (הוריות דף ט.) והכהן הגדול מאחיו:
דרך הקבר. כשנושאים המת לקברו:
אין לו שיעור. תקנת חכמים היא משום יקרא דשכבי כדאמרין בגמרא ואמרין בכתובות (דף יז.) דצריכים ללוותו הרבה אדם שיחזיקו מלא כל הדרך מאבולא עד סיכרא ונראה בעיני דהא אין לו שיעור דמת לא חמיר כדרך המלך לפרוץ בנינין להפסיד ממון אחרים אלא להלך על גבי תבואה ולא יטו ימין ושמאל א"י במוכר דרך הקבר לחברו ללכת דרך שדהו מייירי דמסתמא אין לו שיעור אלא כל מלוי המת יעברו שם ועיקר:
המעמד. בגמרא מפרש:
דייני צפורי. לא אתפרש:
בית ארבעה קבין. ברבוע צא ולמד מסאתים בחצר המשכן דהוי מאה על חמשים נמצא בית סאה חמשים על חמשים והסאה ששה קבין נמצא בית ארבעת קבין שלש ושלושים אמות ושני טפחים רוחב על נ' אורך ובריבוע מ' אמות וד' טפחים וגי' אצבעות ומעט יותר:

גמ'

אמאי שלו לא הגיעו. כלומר למה לא תקינו לו חכמים שיאה לו רשות לתת להן דרך מן הצד בעל כרחן שהרי אין מפסידין כלום דכגון זה כופין על מדת סדום והלכך יהא הדרך שלהן קנוי לו לגמרי שאם ירצו לעבור בהאי דרך שלקח לעצמו והוא אינו יכול להעמיד רבים בדין:
לינקוט פזרא. מקל או רחת שקורין פורקא וליתבי בההוא דרך הלכות את כל מי שירצה לעבור וליעביד דינא לנפשיה מאחר דאית ליה פסידא במה שעוברין בתוך שדהו והמקשה סבר דכיון דקתני מה שנתן נתן בדין עשה מה שעשה ודרכם קנוי לו והאי דקתני לא הגיעו היינו משום דרגילין בני רשות הרבים לעבור בכאן והוא לא יוכל למנען דלא עביד איניש דינא לנפשיה:
ש"מ דלא עביד כו'. בתמיה ואנן קיימא לן בבבא קמא בהמניח דכולי עלמא סברי עביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא:
גזירה שמא יתן כו'. כלומר לעולם עביד איניש דינא לנפשיה אבל הכא מן הדין אנו אומרים דשלו לא הגיעו שכך תקנו חכמים דלא ליהוי דידיה אפילו היכא דנתן להם דרך ישר כשלחן דזימנין דאתי למיתב להו דרך עקלתון והם לא יתנו אל לבם דקדירא דשותפי לא חמימא ולא קריא (לעיל כד:) וחשו חכמים לתקנתא דרבים טובא ולקמיה פריך אם כן אמאי מה שנתן נתן דכיון דלא עשה ולא כלום מקח טעות הוא ויחזירו דרך שלו:
רב משרשיא משמיה דרבא אמר. היכא דנתן להם דרך ישר אמרינן שלו הגיעו ולינקוט פזרא וליתבי דלא גזרינן שמא יתן להם דרך עקלתון אבל הכא במאי עסקינן שהדבר ידוע שנתן להם דרך עקלתון ולכך לא הגיעו וגם שלו הפסיד כדמפרש לקמן:
רב אשי אמר. מתניי בכל דרכים שבעולם מייירי הן ישרים הן עקלתון ולא משום גזירה אלא משום דכולהו הוו עקלתון דכל דרך שנותנין מצד אחד שלא היה שם דרך תחלה יש בני אדם שנעשית להם רחוקה מן הראשונה ויש שנעשית להם קרובה יותר דלאותן העומדים בעיר מצד דרך הראשון אז נעשית להן עכשיו דרך עקלתון ואין הרשות בידו לגזול את הרבים ובין רב אשי לרב זביד ליכא מידי אלא חילוק טעמים כעין משמעות דורשין איכא בינייהו ומקשי לכולהו כיון דתקנת חכמים הוא או דין הוא דשלו לא הגיעו אם כן למה מה שנתן נתן לימא להו כו' דמקח טעות הוא:
שביירו דרך לעצמן. דרך שדה אחר:
מה שביירו בירו. אע"פ שלא נטלו רשות מבעל שדה וכדמוקי לה לקמן:
ומתמיהין אטו רבים גזלנין נינהו. שיגזלו קרקע של אחרים:
כשאבדה להן דרך באותה שדה. דמ"מ אורחא אית להו גביה ויפה כח רבים מכח יחיד שהיחיד שאבדה לו דרך בשדה חבירו לא יברור מעצמו אלא או בבית דין או ברשותו של בעל השדה אבל רבים כבית דין דמו דמאן מינייהו מזמין להאי לבי דינא וכ"ש מתניתין דהוא עצמו נתן להם ומיהו שלו לא הגיעו דקנסינן ליה לפי שנתן להם דרך עקלתון:
אי הכי. דכשאבדה להם דרך מייירי רבי אליעזר:
אמאי אמר רבה בר רב הונא אמר רב אין הלכה כר' אליעזר. והלא הדין עמו שאפילו החכמים החולקין על אדמון ואומרים יקח לו דרך או יפרח באויר הא אוקימנא בחד דאתי מכח ארבעה אבל באותה שדה דברי הכל חייב בעל השדה ליתן לו דרך ליכנס בה לשדהו ובני רבים דין הוא שאם ביררו לעצמן יפה עשו וקשיא לרב דאמר אין הלכה אדרב דאוקמה כשאבדה:
מאן דמתני הא לא מתני הא. רב גידל דמתני משמיה דרב כגון שאבדה לא מתני הא דאמר רבה בר רב הונא אמר רב אין הלכה:
ה"ג ולרבה בר רב הונא מתני טעמא מאי. כיון דאמר אין הלכה לא טייל לאוקומי סתם מתניי כר' אליעזר:

322 כך הוא בדפוס המשניות ובראשונים

323 הרשב"ם גורס: ולרבה בר רב הונא טעמא מאי? ולפי גירסת הדפוס השאלה היא על התנא במשנתנו מה הטעם שבעל השדה אינו מקבל בחזרה את הדרך החדשה שנתן בטעות?

כָּס"י

שהחזיקו בו רבים. שהשווהו ותקנוהו להילוך והבעלים ידעו ושתקו אסור לקלקלו דודאי לרבים מחל וכ"ש מתני' שנתן להם ההוא דרך בידיים הלכך מה שנתן נתן וכגון שהחזיקו:

ולר"א. אליבא דרבה בר רב הונא דאמר אין הלכה ומוקי לה כשלא אבדה להם דרך ואפי"ה קאמר ר' אליעזר מה שביירו בירו בבירור בעלמא בלא חזקה:

במאי קנו לה. וכי בדיבור קנו לה ומשני בהילוכא דהאי שביירו הוא ההילוך ובענין זה בירו אותם שהלכו לשם:

עד שיחזיק. להשוות קרקע לחרישה או נעל וגדר ופרץ כל שהוא והא דאמרינן בפ"ק דבי"ק (דף ט.) אימת הוא חזקה מכי דייש אמצרי לאו בהילוך מייירי אלא בהגבהת המצר ודש הקרקע לתקן את המצר ולחזקו דהיינו נעל וגדר:

כדי שיהא נוח כו'. דהוה להו כיורשין ולא כגזלנין ולא יהיה רשות לשטן לקטרק ולא פתחון פה [לבעל] מדת הדין:

נקנה בהילוך. דרך הנאת המעשה קונין אותו כדאמרינן בחזקת הבתים (לעיל דף נג.): הציע מצעות בנכסי הגר קנה:

כי אתו לקמיה דרבי יצחק. לדון על עסק אדם שמתנה לחבירו למכור שביל של כרמים ור"ח פירש דבמי שאבדה לו דרך שדהו מייירי:

הבו ליה. שביל רחב כי היכי דדרי טונא דזמורות על כתפו והדר אילך ואילך ולא יגעו הזמורות במחיצות השביל:

ולא אמרן אלא דמסיימי מחיצתא. שיש שם לשביל גדר מזה וגדר מזה אז צריך להרחיב את הדרך ולמשוך כתלים לאחוריהם כדי שלא יזיקוהו הכתלים להפיל המשוי מעל כתפו:

אבל לא מסיימי מחיצתא. לא יתן לו אלא מדרך כף רגליו ויזרע המוכר או יטע כרם מיכן ומיכן דאין כאן דבר המזיק לו כשיטעון משוי על כתפו ואית דגרס ולא אמרן אלא דלא מסיימי מחיצות הלכך י"ל שמכר לו כל צרכו אבל היכא דמסיימי מחיצתא הדבר ידוע שלא מכר לו אלא שביל זה כמות שהוא ולא נהירא דאם שביל סתם זבין ליה למה לא יתן לו כל צרכו:

כרעא. רגל:

דאמר רב יהודה:
מצר שהחזיקו בו רבים - אסור לקלקלו.

ורבי אליעזר, 'רבים' - במאי קנו ליה?

בהילוכא.

דתניא:

"הלך בה לארצה ולרחבה - קנה מקום הילוכו,

דברי רבי אליעזר.

וחכמים אומרים:

אין הילוך מועיל בלום עד שיחזיק."

אמר רבי אלעזר:

מאי טעמא דרבי אליעזר?

דכתיב: "קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה פי לך אתננה" (בראשית יג, יז).

ורבנן?

התם משום חביבותא דארבהם הוא דקאמר ליה הכי, כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו.

אמר רבי יוסי ברבי חנינא:

מודים חכמים לרבי אליעזר בשביל של פרמים, הואיל ונעשה להילוך נקנה בהילוך.

כי אתו לקמיה דרב יצחק בר אמי אמר להו:

הבו ליה כי היכי דדרי טונא דשבשתא והדר.

ולא אמרן אלא דמסיימין מחיצתא,

אבל לא מסיימין מחיצתא - כי היכי דשקיל כרעא ומנח כרעא.

25. ק, א

רס"י

כדי שיעבור חמור כו'. שני
 גמדין ומחצה יהו כדלקמן :
 ה"ג דייני גולה אמרי. והיינו
 שמואל וקרנא בפ"ק דסנהדרין
 (דף יז : ע"ש) והלכך לא גרסי
 תניא דאמוראי נינהו אי נמי
 ה"ג תנו דייני גולה שונים
 ברייתא ובפי בית כור (לקמן דף
 קז :) גרסינן נמי הכי :
 גמדין. אמות קטנות מפרקו עד
 אצבעותיו ויש אומרים אמות
 שלימות דקרא כתיב גמד ארכה
 (שופטים ג) :
 חד שיעורא הוא. ובשניהם אמר
 רב הונא הלכה לאשמועינן דחד
 שיעורא הוא :

"דרך היחיד - ארבע אמות".

תנא:

"אחרים אומרים:

כדי שיעבור חמור במשאו".

אמר רב הונא:

הלכה פאחרים.

דייני גולה³²⁴ אומרים:

שני גמדין ומחצה".

ואמר רב הונא:

הלכה פדייני גולה.

והאמר רב הונא:

הלכה פאחרים!

אידי ואידי חד שיעורא הוא.

³²⁴ על פי מסורת הש"ס. גירסת הדפוס: ותניא אידי. גירסה נוספת: דייני גולה אמרי. "דייני גולה" הם האמוראים שמואל וקרנא (סנהדרין יז).

26. ק, א-ב

כ"י

דרך היחיד. לילך אדם אחד לשדה שלו:

דרך מעיר לעיר. שהדרך מיוחדת לשתי עיירות הללו ואין אנשי עיירות אחרות נכנסין לשם:

שמונה אמות. שאם יפגעו שתי עגלות זו בזו שלא יתעכבו זו בזו:

דרך הרבים. כגון עיר שיש בה מעבר שבאין דרך שם מארץ רחוקה:

דרך. מצי למיכתב וכתוב הדרך לאוסופי דרך אחרת וסתם דרך שבתורה ט"ז אמה כדילפינן מעגלות דמשכן ועוד דאפילו לא הוה כתיב אלא דרך הוה אמינא ט"ז אמה דסתם דרכי ערי מקלט רה"ר הם כדי שיוכלו מכל עיירות לנוס שמה:

"דרך הרבים - שש עשרה אמה."

תנו רבנן:

"דרך היחיד - ארבע אמות.

דרך מעיר לעיר - שמונה אמות.

דרך הרבים - שש עשרה אמות.

דרך ערי מקלט - שלשים ושתים אמות."

ק,ב

אמר רב הונא:

מאי קראה?

דכתיב: **"תבין לה הדרך"**³²⁵ (דברים יט, ג) - "דרך" **"הדרך"**.

רַס"י

שֶׁהַמֶּלֶךְ פּוֹרֵץ. מִשְׁנֵה הִיא
בְּסִנְהֵדְרִין (דָּף כ:.) וְאֵגֵב גֵּרְרָא
נִקְטָה בְּמִתְנִי:
מִשׁוּם יִקְרָא דְשִׁכְבִּי. שֶׁאֵין זֶה
כְּבוֹד הַמֵּת לְהַבְרִיחַ אֶת הַמְּלוּיִם
אוֹתוֹ מִכֶּאֱן:

27. ק, ב

"דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ - אֵין לָהּ שִׁיעוֹר."

שֶׁהַמֶּלֶךְ פּוֹרֵץ גְּדֵר לְעִשׂוֹת לוֹ דֶּרֶךְ, וְאֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ.

"דֶּרֶךְ הַקְּבֵר - אֵין לָהּ שִׁיעוֹר."

מִשׁוּם יִקְרָא דְשִׁכְבָּא.

28. ק, ב

רָט"ו

המוכר קברו. מערות היו עושים להן בחייהן לקבור שם מתי משפחה כדתנן במתניתין:

מקום מעמדו. שעומדין ויושבין שם סמוך לבית הקברות בשובם מן הקבר כדלקמן:

על כרחו. של לוקח ותקנת חכמים היא:

משום פגם משפחה. גנאי הוא להם שאין לקרובים מקום קבורה הלכך אמור רבנן לישקול דמי וליהדר והכי אמרינן בהדיא בבכורות בשלהי פ' יש בכור לנחלה:

משבעה מעמדות ומושבות. בחזירתן מן הקבר הולכין מעט ויושבין לנחם האבל או להרבות צער על המת שמת ולהרבות בבכי ולתת איש אל לבו לשוב בתשובה כי חיי האדם הבל ועומדין והולכין מעט וחוזרין ויושבין מעט כך עושין ז' פעמים כדי לתת אל לבם שחיי האדם הבל והיינו דמפרש לקמיה כנגד שבעה הבל הבלים שכתובין בראש ספר קהלת כן נראה הטעם בעיני וראיתי כתוב מפני שהשדים מתלויים עם החוזרים מבית הקברות לכך תקנו מעמדות ומושבות כדי שבתוך כך יסתלקו השדים מעליהן ולא נהירא דא"כ יהיו עושין כן בכ"מ ולקמן אמרינן דבמנהגא תליא מילתא ועוד מאי כנגד הבל הבלים:

היאך עבדי. היאך היו רגילין לעשות במקום שנהגו:

עמדו יקרים. לאחר שישבו מעט היה הממונה אומר להן עמדו ולכו אל מקום אחר כך נראה בעיני:

אמרו לו. חכמים א"כ אף בשבת היכא דקברו את המת סמוך לחשיכה כדלקמן יהא מותר לעשות כן מאחר שלא היו עושין כי אם עמידות ושיבות ומדרבי יהודה מיייתי ראייה ולא מרבנן שהם לא פירשו כלום:

אלא בקרובים. קרובי המת שאינם מתאבלים באים למעמדות ומושבות לכבוד המת:

ביום ראשון. שנקבר המת:

ומשני בעיר הסמוכה לבית הקברות והוא דאמטיוהו כו'. ולאחר שהחשיך היה להם לעשות מעמד ומושב בחזירתן דאכתי יום ראשון קרינא ביה דהא לענין אנינות נמי אמרינן אנינות לילה דרבנן שהלילה הולך אחר היום:

"המעמד - דיני ציפורי אמרו: בת ארבע קבין".

תנו רבנן:

"המוכר: קברו,

דרך קברו,

מקום מעמדו,

ובית הספדו,

באין בני משפחה וקוברין אותו על כרחו,

משום פגם משפחה".

תנו רבנן:

"אין פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת,

בנגד:

"הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הבל הבל" (קהלת א, ב).

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:

היכי עבדי?

אמר ליה:

פדתניא:

אמר רבי יהודה:

ביהודה בראשונה לא היו פוחתין משבעה מעמדות ומושבות למת,

בגון: "עמדו יקרים עמודו,"

"שבו יקרים שבו".

אמרו לו: אם בן, אף בשבת מותר לעשות בן".

אחתיה דרמי פר פפא הוה נסיבא ליה לרב אשיא.

שכיבא, עבד לה מעמד ומושב.

אמר רב יוסף:

טעה בתרתיה:

טעה, שאין עושין אלא בקרובים, והוא עבד אפילו ברחוקים.

וטעה שאין עושין אלא ביום ראשון והוא עבד ביום שני.

אפ"י אמר:

בהא נמי טעה:

שאין עושין אלא בבית הקברות, והוא עשה בעיר.

רבא אמר:

בהא נמי טעה:

שאין עושין אלא במקום שנהגו, והתם לא נהוג.

מיתבי:

"אמרו לו: אם בן, אף בשבת מותר לעשות בן".

ואי אמרת: "בבית הקברות", ו"ביום ראשון",

בית הקברות בשבת מאי בעי?!

בעיר הסמוכה לבית הקברות,

דאמטיוהו בין השמשות.

29. ק, ב - קא, ב

רש"י

מתני'

לעשות לו קבר. והם לא היו רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו אלא כל בני משפחה נקברין במערה אחת כל אחד בכוח בפני עצמו הלכך המוכר לחבירו מקום קבר מכר לו מקום לב' מערות וחצר ביניהן ומקום הכוכין חוץ מן המערות ד' אמות תחת הקרקע לכל כותלי המערות כדלקמן ולר"ש ד' מערות:

עושה תוכה של מערה. כלומר עושה חללה של מערה ד' אמות רחב באורך שש וגובה המערה מפורש בתוספתא ארבע אמות:

ופותח לתוכה. חופר בכותלי המערה ונמצאו פתוחין לחללה:

שלש מכאן. בכותל הארוך שש אמות שמימין הפתח וכן בכותל השני שמשמאל הפתח:

ושנים כנגדו. של פתח בכותל אמצעי שרחבו ד' וכן סדרן מרחיק חצי אמה מזוית הכותל הארוך של צד הפתח וחופר כוך רחב ששה טפחים דהיינו אמה ומניח כותל אמה וחופר כוך שני אמה ומניח כותל אמה וחופר כוך שלישי אמה ומניח חצי אמה בזוית פרנסת כותל של ו' אמות לשלשה הכוכין ג' אמות לשני אוירים שביניהם שתי אמות לשתי הזויות חצי אמה דהיינו (אמה והיינו) ו' אמות וכן יעשה לכותל הארוך שכנגדו וכענין זה יעשה שני הכוכין בכותל הקצר שכנגד הפתח דהוי ד' אמות מניח חצי אמה בזוית מכאן וחצי אמה בזוית השני וחופר ב' כוכין של ב' אמות וריוח ביניהן אמה הרי ארבע אמות:

והכוכין ארבע אמות ארכן. שהמת ארכו שלש אמות ובשביל ארון שהוא מונח בו צריך אמה רביעית:

ורומן שבעה. להכניס הארון בריוח וגם להיות אויר טפח בין הקרקע לארון שלא לטמא העוברים דרך המערה:

ארבעה מכאן. בכותל שארכו ח' ד' אמות לרוחב הד' כוכין וגי' אמות לשלשה אוירות שביניהן ושני חצאי אמה לשני הזויות של אותו הכותל הרי ח' אמות:

אחד מימין הפתח כו'. בגמרא מפרש היכי קיימי:

ועושה חצר כו'. בין המוכר מקום לחבירו לעשות קבר בין המקבל לעשות לחבירו קבר צריך לעשות חצר למעלה על פי המערה מקום פנוי ו' על ו':

כמלא המטה וקובריה. כלומר נושאי המטה:

ופותח לתוכה שתי מערות. הך מערה דלעיל ועוד מערה אחרת כנגדה דהוה להו ב' מערות בין הכל לחצר ובכל אחת יש בה ח' כוכין ועכשיו יוכלו נושאי המטה לבא מכאן ומכאן מן הצדדין שאין שם מערה לחצר ולא יהו דורסין על גבי המערות וליכא לפרושי ופותח לתוכה שתי מערות בר מהך דלעיל דהוה להו ג' דהא פרכינן בגמ' דאי לא תימא הכי ד' מערות לר"ש היכי עביד להו כו' ואי איתא הכי נמי הוה מצי לאקשווי ההיא קושיא עצמה בג' מערות לרבנן והא דתנא לעיל מערה ואח"כ חצר ואחר כך מערה שניה שכנגדה דהיכי ליתני עושה חצר ופותח לתוכה ב' מערות והלא אין קרוי חצר עד שיעשה תחלה המערה שהחצר לפניו דאין קרוי חצר אלא דבר שהוא כניסת בית או כניסת מערה:

ופותח לתוכה. שהמוכר או המקבל צריך לתת מקום ולעשות שתי מערות שכל זה תורת קבר הוא: מערה דרבנן כזה:

ר' שמעון אומר ארבע. מערות צריך לעשות מארבע רוחות החצר ובכל מערה י"ג כוכין כזה:

המשך הרש"י בעמוד הבא:

משנה

המוכר מקום לחברו לעשות לו קבר, וכן המקבל מחברו לעשות לו קבר, עושה תוכה של מערה ארבע אמות על שש, ופותח לתוכה שמונה כוכין:

שלש מכאן ושלש מכאן ושנים מכנגדו, וכוכין ארכן ארבע אמות, ורומן שבע ורוחבו ששה. **רבי שמעון אומר:**

עושה תוכה של מערה שש אמות על שמונה, ופותח לתוכה שלשה עשר כוכין, ארבעה מכאן וארבעה מכאן, ושלשה מכנגדו ואחד מימין הפתח ואחד מן השמאל, ועושה חצר על פי המערה:

שש על שש, כמלא המטה וקובריה, ופותח לתוכה שתי מערות, אחת מכאן ואחת מכאן. **רבי שמעון אומר:**

ארבע לארבע רוחותיה; **רבן שמעון בן גמליאל אומר:** הכל לפי הסלע.

קא,א

גמרא

הני תרי להיכא שדי להו? אי לבראי - הא קמיתדשי להו!, ותו הא תנן: **"חצר הקבר, העומד בתוכו פהור!"**

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: דעביד להו כמין נגר.

והא אמר רבי יוחנן: קבורת חמורים היא זו!

קא,ב

לרבי יוחנן, דעביד להו בקרו זוית.

והא נגעי כוכין להדדי!

אמר רב אשי: במעמיק.

דאי לא תימא הכי - ארבע מערות לרבי שמעון היכי עביד להו? הא קא נגעי כוכין להדדי! אלא במעמיק, הך נמי במעמיק.

רב הונא בריה דרב יהושע אומר: ארבע מערות לרבי שמעון דעביד להו כי חרותא.

והא דרב הונא בריה דרב יהושע: ברותא היא,

מכדי כל אמתא בריבועא, אמתא ותרי חומשי באלכסונא, כמה הוי להו? חד קרי וחומשא. כוכין כמה הוו?

תְּמַנִּיא, תְּמַנִּיא בְּחַד סְרִי וְחוּמְשָׁא הִיכִי מְשַׁבַּחַת לָהּ?
אֵלָא, הָא דְרַב הוּנָא בְּרִיה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ בְּרוּתָא הִיא.

וְאִי בְעֵית אִימָא:

כְּדָאמַר רַב שִׁישָׁא בְרִיה דְרַב אִדִּי:

בְּנִיפְלִי, הָכָא נְמִי בְּנִיפְלִי.

רַש"י

המשך מעמוד הקודם:

הכל לפי הסלע. אכוכין קאי שאם הקרקע חזק אי"צ הפרש אמה בין כוך לכוך לכותל ועושה יותר מ"ג כוכין ואם סלע הבא בידיים ירחיק יותר מאמה זה מזה ולא יעשה יותר מדי' או ה' כוכין במערה ומי שמקבל לעשות קבר לחבירו אין חושבין לכוכין אלא לפי חוזק הקרקע ירבה או ימעט כוכין ונראה בעיני דאמערות נמי קאי דהכל לפי הסלע יעשה מערות הרבה מכל צד ולשון התוספתא (פ"ו) מוכיח דקא תני ופוחת לתוכה שתי מערות ר"ש אומר ד' לד' רוחותיה ר' יהודה אומר בסלע הבא בידו פוחת את שתיהן מרוח אחת אמרו לו אי אפשר לר"ש נושאי המטה עוברין על גבי המערות:

גמ'

ה"ג בפ"י ר"ח הני תרי להיכא שדי להו אי לבראי הא קמיתדשי ותו התנן חצר הקבר העומד בתוכו טהור. והכי פירושו הני תרי כוכי דר"ש דקתני אחד משמאל הפתח ואחד מימינו לאיזה צד ממשיך ארכו והיאך חופרין ד' אמות של ארכן אם בכותל המערה שתחת החצר חופרין אותו אחד מימין הפתח ואחד משמאל ותופסין הכוכין תחת קרקע החצר ד' אמות:

הא קמיתדשי. ברגלי נושאי המטה וקובריה שמושיבים שם המטה ומשתהין שם הרבה ולא דמי לדריסת נושאי המטה שדורסין על גבי המערות המוקפות מכל צד כשמביאין את המטה לחצר דהתם בשביל הילוך לפי שעה לא קפיד ר"ש:

ותו. דאם תמצוי לומר דלדוושא לא חייש התנן בהדיא דהכנס לחצר הקבר בשידה תיבה ומגדל ולא נטמא במה שעבר על גבי המערות לר"ש ועכשיו עומד בחצר הקבר טהור דאין כאן כוך ואם איתא הרי נטמא באהל שמאחיל על גבי הכוכין שתחת החצר ובספרים שלנו כתוב אי לגואי בתוך המערה שחופר קבר ד' אמות בקרקע המערה הא קא מיתדשי כשרוצה לקבור בכוכי הכותל הסמוך לו ולא נהירא דאין זה דומה לשאר הכוכין ולא אסיק אדעתיה לאקשוויי שיהא כוך זה משונה מן שאר הכוכין להיות תחת שולי המערה אלא בכותל הוא כשאר כוכין והלכך פריך אי לבראי הא קא מיתדשי:

דעביד לה כמין נגר. מנעול של פתח זקוף שיוורד מלמעלה למטה כן עשה שני כוכין משני צידי הפתח זקופין כמין בור עמוקין ד' אמות ורחבין ו' על ו' ונתן המתים זקופין ובסמוך לכותל החצר עשאן דמשום ההוא פורתא לא מיתדשי שאין מתקרבין כל כך אחורי הפתח:

קבורת חמורים. שמשליכין בבור: יש מפרשים שיטה זו כך דעביד להו בקרן זווית בחצי אמה הפנויה בזווית מזה ובחצי אמה שבזווית הכותל שכנגדו אצל הפתח בתחלת המערה לשם חוקק הכוכין בכתלים סמוך לכוכין האחרים והא נגעי כו' שכך זה שהוא רחב אמה נכנס חצי אמה בכך שבכותל המרוחק חצי אמה מן הזווית ומשני במעמיק לא יחפור בשוה לאחרים אלא מלמטה יחפור אותו שיהא אמה ביתנים כעין עילית ותחתית ומיהו בכל המערה לא היה מצריך ר"ש כן במעמיק משום דבכאן סמוך לחצר הוי הקרקע קשה שאינו חופר כלל לא למעלה ולא למטה אבל באמצעית המערה שיש מכל צד כוכין וחפירות לא היה מצריך ר"ש לעשות כוכין למטה מן העליונה פן תפול המערה י"מ כן ולא נהירא חדא דאין זה לשון קרן זווית ועוד א"כ למה אינו עושה כמו כן בכל המערה כוכין הרבה זה תחת זה דהא מוקי לה במעמיק וא"ת מפני שאינו רוצה לעשות כוך תחת כוך והלא בעל כרחך כוך זה שבסוף הכותל הסמוך לפתח הלא יש על גביו כוכין ראשונים של מערה השנית הסמוך לה אליבא דר"ש. הלכך הכי מפרשי לה דעביד להו בקרן זווית ממש מאחורי המערה ולא לצד פתח בשני הזוויות שכנגד הפתח חצי הכוך בכותל זה וחצי הכוך בכותל זה והיינו מימין הפתח ומשמאל הפתח דקתני מתניתין כזה:

ומקשינן והא קא נגעי כוכין. של זווית שני הכתלים [בהדי הדד] והווי להו שלשה כוכין זה בתוך זה לכל זווית זווית דהך כוך דבקרן מחבר כוך שמכאן שהוא חצי אמה רחוק מן הקרן בסוף כותל מזרחי וכוך שבסוף כותל דרומי שאין בין כוך זה לכוך זה אלא חצי אמה על חצי אמה ואלכסונה. ומשני במעמיק ולפיכך עושה אותם לשם שכל מה שכנס הכוך שבקרן בקרקע מתרחק מן הכוכין שמכאן ומכאן הרבה אבל בכל המערה אי אפשר עוד שהרי יש כוכין שיהו נוגעים בכל צד כן נראה בעיני ועיקר:

דאי לא תימא הכי. אלא כל הכוכין שבמערות בשוה הן ואין זה גבוה מזה כלל:

א"כ ארבע מערות לר"ש היכי עביד להו. לכוכין של מערה מזרחית ושל מערה דרומית והוא הדין לכל שתי המערות הסמוכות זו לזו: **והא קנגעי כוכין אהדי.** כוך של מערה מזרחית שבקרן דרומית מערבית רחוק חצי אמה מן הזווית נכנס הוא לתוך כוך של מערה דרומית. באותו שבכותל מזרחי שהוא בקרן מזרחית צפונית. כזה דכיון דאין זה רחוק מן הזווית אלא חצי אמה וזה שבא ארכו כנגד רחבו אינו רחוק מן הזווית אלא חצי אמה נמצא כל אחד נכנס בשל חבירו שלש אמות ומחצה:

רב הונא בריה דרב יהושע אמר. מהכא לא תפשוט דלעולם שוין הן ואינו מעמיק ואפי' הכי לא נגעי כוכין דארבע מערות בהדדי משום דעבידי כחרותא עשוין הכוכין של שתי המערות באלכסון כחריות של דקל כזה:

כמה הויא להו. הקרקע של כותלי שתי המערות שבהן יוצאין ח' כוכין כחרותא ח' אמות על ח' אמות מרובעות הוי אותו קרקע באורך ב' הכתלים אחד שתי ואחד ערב דהוי להו אלכסונה ח' אמות וט"ז חומשים דהיינו חד סרי אמה וחומשא היאך יתכן לצאת דרך אותו אלכסון ח' כוכין של שמונה אמות ושבעה איריים ביתנים של שבע אמות הרי ט"ו אמה ואיהו לא הוי אלא י"א אמה ובעל כרחך כיון דאורך הכוכין ארבע אמות כולן יוצאין ונוגעין באלכסון ויוצאין דרך שם:

ברותא היא. ולא מתוקמא דר"ש אלא במעמיק והכא נמי במעמיק כדאמרן:

ואיבעית אימא. לא תיקו להנך שני כוכין ולא לארבע מערות דר"ש במעמיק אלא כדאמר רב שישא כו' לקמן בשמעתין:

ה"נ בנפלי. אותן שני כוכין עושה אותן בתוך חצי אמה הריקנית וללשון אחרון בתוך האמה הריקנית שבקרן זווית בשוה לכוך ויעשנו קצר לצורך לתת שם נפלים וכיון דקצר הוא אינו מזיק כל כך לכוך גדול שבצידי אלא שיהא משהו כותל ביתנים ואתא ר' שמעון לאורויי דמנהג בונה קבר לעשות שם שני כוכין לצורך נפלים ולר' שמעון נמי הכוכין שהן בתוך הארבע אמות של מערה השנית קברי נפל הן שאין ארכן אלא חצי אמה והלכך אין כוכין הללו נכנסין לתוך ארכן:

30. קא, ב -

רס"ו

תנן התם: בסוף מסכת נזיר: תחלה שלא נודע עד עכשיו שהיה כאן מת אי נמי נודע שיש כאן מת ואחר כך מצא שנים אחרים תחלה שלא היו ידועין לא הוי שכונת קברות לקנות מקומן אלא נוטלו ואת תפוסתו עד שיהיו שלשה ידועין או שלשה תחלה כדתניא בשילהי מסכת נזיר והכי גמירי לה:

מת מושכב כדרכו נוטלו ואת תפוסתו: אם רוצה לעשות שם טהרות מפנהו למת משום דלא קנה מקומו כל זמן דלא הוה שלשה דאיכא למימר לא היה המקום הזה מקום קבורה אלא על ידי הדחק שלא היה להם פנאי להוליכו לבית הקברות קברוהו לשם ומיהו כיון דמת הוא ולא הרוג ומושכב כדרכו נוטל גם את תפוסתו כדמפרש במסכת נזיר (דף סה.) כמה שיעור תפוסה פירש ר"א (ו) (ברבי צדוק) נוטל עפר תיחור וחופר שלשה טפחים בקרקע בתולה ונוטל הכל דחשיבי כרקב של מת ונפקא לן מדכתיב ולמצואי ממצרים ממצרים טול עמי כלומר מקרקע מצרים אבל אם היה הרוג ושמצואו מגויד לא קנה מקומו כלל אפילו לתפוסה דאיכא למימר שם נהרג ונפל וכן אם לא מושכב כדרכו איכא לספוקי בעכו"ם ואין לו תפוסה וגם אם יהיו שלשה אין להם דין שכונת קברות אלא נוטל כולן משום כדדייקינן התם להך משנה המוצא פרט למצוי כלומר פרט לידוע שאם אחד מהן ידוע ושנים תחלה לא מיתני בסיפא גבי מצא שלשה הרי זו שכונת קברות מת פרט להרוג שאם נמצאו מגוידין אפילו הן שלשה אין להן שכונת קברות דאיכא למימר כאן נהרגו ולא ניתנו לקבורה מושכב פרט ליושב כדכרו פרט לשראשו מונח לו בין ירכותיו דאיכא למימר בעכו"ם הוא הואיל ואין מושכב כדרך ישראל מת אי נמי אם ישראל הוא באקראי בעלמא השליכוהו לשם עד שיהא להם פנאי ויטלוהו מכאן לקבורו בבית הקברות הלכך אין להם לא תפוסה ולא שכונת קברות:

מצא שלשה: מתים מושכבים כדכרו זה בצד זה אם יש בין הראשון לשלישי קרוב לדי' אמות או קרוב לח' הרי זו שכונת קברות ולא יטלם מכאן דקנו מקומן דסבירא ליה להאי תנא תוכה של מערה ארבע אמות על ח' וסבירא ליה נמי שג' מתים נקברים בכותל רחבה דלא הוי אלא ארבע אמות כיצד ג' אמות לשלשה כוכין ובי' טפחים בין כוך לכוך וטפח לזוית הרי ו' טפחים סך הכל ד' אמות ובכותל הארוך ח' אמות יקבור לפי חשבון זה ו' מתים בו' אמות ושני אמות הנותרות הן י"ב טפחים צא מהן ח' טפחים לה' אורות שבין ששת הכוכין טפחים לכל אויר ואויר נשאר טפחים לזויות והלכך כשמוצאן שלשה בתוך ד' אמות איכא למימר זהו כותל קצר של מערה שכנגד הפתח והי"ב איכא לספוקי בכותל הארוך אלא שעדיין לא נתמלאו כל הכוכין וכן אם מצא ג' מפורזין בתוך ח' אמותין באורך המערה נקברו אלא שעדיין יש כאן ג' כוכין שנתמלאו עפר כשנפלה המערה ועדיין לא נקבר בהן מת אבל מצאן רצופין יותר משיעור הזה אין זה שכונת קברות אלא ע"י הדחק נקברו לשם על מנת לפנות היום ולמחר ולא קנו מקומן וגם אין צריך לבדוק יותר. הכא לא גרסינן כמלא המטה וקובריה:

ובדק ממנו ולהלן כ' אמה: היכא דמצא ג' בדי' אמותין רוחב המערה הוא וכנגדו פתח החצר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה חוץ לחצר והחצר בין שניהן הלכך בדק ממקום שכלים גוף המתים לצד המערה כ' אמה כיצד ח' אמות אורך המערה ובודק בכתלים משני צדדין ואח"כ בודק שש אמות דחצר מפני המערות הפתוחות לה מכאן ומכאן לר"ש נמי דהיינו בדיקה כ' אמות כנגד החצר בשביל ב' המערות מכאן ומכאן וחוף החצר עדיין ח' אמות מפני מערה חיצונה שכנגד זו הרי כ"ב אמה ולקמי' פריך אמאי לא קאמר בודק כ"ב אמה וה"ה דאיכא לספוקי בהנך ג' מתים שבארבע אמות שאם זהו אורך המערה שקוברין בה ועדיין לא נתמלאו וצריך נמי לבדוק כנגד ע"ד אמות שיש מכאן עד כותל הארוך שכנגדו דשמה כנגד מתים הללו יש מתים אחרים הקברים בכותל שהוא ארוך ח' ועוד צריך לבדוק למעלה ומלמטה כ' אמה דהיינו מ' אמה דשמה זוהי מערה שבמזרח החצר ויש עדיין מערה אחרת כנגדה במערב החצר אי"נ זוהי שבמערב החצר ויש עדיין מערה אחרת במזרח החצר ותנא לשון קצר נקט בדיקה זוהי אמה לאשמועי' דארוך ב' מערות וחצר לא הוה אלא כ' אמה כדלקמן ומדעתך נא ובודק בדיקות כ' טובא בכל צד דאיכא לספוקיהו כדפרשית והיכא דהוה לה הגי' מתים מפורזין בח' אמות ודאי הדבר ידוע שבאורך המערה נקברין ולא ברחבה ואי"נ לבדוק אלא כנגד ד' אמות מפני כותל המערה שני שכנגדו ומלמעלה ומלמטה כ' אמה דלמא מערה זו במזרח החצר ויש עדיין מערה אחרת במערב או דלמא במערב החצר היא ויש עדיין אחרת במזרחו וכללא דמילתא כל היכא דמספקא ל' חצר צריך לבדוק מדי' רוחותיו לר"ש בודק ממנו ולהלן כ' דמי יימר דמבית הקברות ח' חויה ההיא מערה שאם קבר אחר הוה חצר אחרת של אדם אחר וצריך לעשות גם לשם בדיקות דלעיל כמו שיש כאן קבר יש לומר עדיין יש כאן בהך שדה קברים אחרים טובא:

שרגלים לדבר: אחרי שכבר נמצא בשדה זה שכונת קברות: **שאינו מתחלה מצא:** קודם שמצא ג' מתים הללו דליכא השתא רגלים לדבר היה נוטלו ואת תפוסתו כדאמרן המוצא מת כו' נוטלו ואת תפוסתו אבל עכשיו שנמצא לבסוף חשבינן לההוא יחידי שכונת קברות אלא שעדיין לא נקבר בההוא מערה יותר: **לעולם ר"ש היא:** דאמר אורח מערה ח' והאי דאמר רחבה ד' תרי תנאי אליבא דר"ש והאי תנא דהך ברייתא אליבא דר"ש:

יש להן תפוסה: מאחר שמצאן מתים ולא הרוגים וגם מושכבין כדכרו והיינו ההוא תנא דלעיל ואליבא דר"ש אתיא: **משום ר"ש כו':** ר"ש סתם היינו ר' שמעון בן יוחאי: **כאילו אינו:** וטעמא מפרש לקמן בשמעתין: **כ"ב היינן:** שתי מערות של ח' ויש דחצר הרי כ"ב: **ואי רבנן:** מוקי דהך סיפא אפי"ג דרישא ודאי לא אתיא כרבנן האמרי במתני' אורח מערה ו' ותמני סרי הויין י"ב דשני מערות ושש דחצר: **לעולם:** הך סיפא רבנן היא רישא ר"ש וסיפא רבנן:

ה"ג וכגון דבדק באלכסונו: וכ"כ בפר"ח כלומר שבדק מערה ראשונה באלכסון שי המערה והיא לרבנן ו' על ד' וכשמצא ג' מתים ורוצה לבדוק לפניו כותלי המערה שיש בהן כוכין מכאן ומכאן באורך ד' אמות והן מסודרין בכותל שארכו ו' נמצא מקום הכוכין בתוך כותל המערה ארבע אמות על ו' ואותן בדק באלכסון כדי שימצא יפה את המתים שאם זה נמשך לפניו מזה או שהאחד מן המתים קצר והאחד ארוך הרי נקל למצוא כולו באלכסון ואלכסון של ד' אמות על ו' הרי ח' אמה כיצד ו' על ו' הוי ח' אמות ובי' חומשין ח' על ח' הוי אלכסון אמתים וה"ה לדי' אמות על שש הוי אלכסון אמתים דמאי שנה ח' על ח' מארבע אמות על ו' אידי ואידי חד שיעורא הוא הלכך אלכסון שניהן שוה ואידך מערה לא תבדק באלכסון כדלקמן הרי (ג) אמה בחלל המערה אי"צ לבדוק שאין קוברין אלא בכותלים ובספרים כתוב דאמר רב הונא באלכסונו דאמר לעיל כי חרותא הכא נמי כו' וקשיא לי בה טובא חדא דהתם דרב הונא בריה דרב יהושע הוא ולא הוה קרי ליה גמרא רב הונא סתם ועוד לא הזכיר למעלה לשון אלכסון אלא חרותא והגמרא אין דרך לשנות את הלשון ועוד מדה ראיא צריך להביא משם הלא אין דומה מדידת אלכסון לכוכים דעבידא כי חרותא כרחוק מזרח ממערב ועוד הא אוקיימא דברותא הוא ואמאי מיייתי ראיא מברותא ואומר אני ששישבו הוא אלא משום דאמרן לעיל גבי מילתא דרב הונא בריה דרב יהושע כדאמר רב שישא בריה דרב אידי בניפלי הכא נמי כו' לכך טעו וכתבו גם בכאן אצל דברי רב שישא בריה דרב אידי כדאמר רב הונא כו' ושיבוש הוא:

ומקשינן אי הכי: כיון דמצרכת ליה לבדוק באלכסון גם מערה שניה שחוץ לחצר יבדוק באלכסון והוה ליה אכתי כ"ב ומשני חדא באלכסונו הוא דמחייבין ליה אבל לא החמירו כל כך לבדוק גם השניה באלכסון מאחר דבראשונה לא מצא כלום: **רב שישא בריה דרב אידי אמר:** הך סיפא נמי ר"ש היא וכגון דהני שלשה מתים הוי ניפלי ומערה של נפלים ארכה שש ומערה השניה ח' אמה הרי כ' אמה: **ומקשי' מהא בניפלי כו':** והוה להו י"ח: **תרי בניפלי לא אמרי':** דדיו באחת לנפלים:

תנן התם:

"המוצא מת:

מושכב כדרכו - נוטלו ואת תפוסתו,

שנים - נוטלו ואת תפוסתו.

קבא, מצא שלשה - אם יש ביניהן מארבע עד שמונה - הרי זו שכונת קברות.

ובדק ממנו ולהלן עשרים אמה,

מצא אחד בסוף עשרים אמה - בודק ממנו ולהלן עשרים אמה,

שרגלים לדבר,

שאינו מתחלה מצאו נוטלו ואת תפוסתו.

אמר מר:

"מארבע ועד שמונה"

מני?

אי רבנן - הא אמרי: ארבע אמות על שש!

אי רבי שמעון - הא אמר: שש על שמונה!

לעולם רבי שמעון היא,

והאי תנא הוא,

דתניא:

"מצאן רצופין ואין ביניהן מארבע אמות עד שמונה,

יש להן תפוסה ואין להן שכונת קברות.

רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון:

רואין את האמצעיים באילו אינו,

והשאר מצטרפין מארבע אמות ועד שמונה."

במאי אוקיימתא? כרבי שמעון!?

אימא סיפא:

"בודק הימנו ולהלן עשרים אמה,"

מני?

אי רבי שמעון - עשרים ותרתין הויין!

אי רבנן - תמני סרי הויין!

לעולם רבנן היא,

וכגון בדק באלכסונו.

ומדהא באלכסונו הא נמי באלכסונו - עשרים ותרתין הויין!

חדא באלכסונו - אמרינן,

תרי באלכסון - לא אמרינן.

קבב, רב שישא בריה דרב אידי אמר:

לעולם רבי שמעון היא,

והכא במאי עסקינן:

בניפלי.

ומדהא בניפלי הא נמי בניפלי,

תמני סרי הויין!

חדא בניפלי - אמרינן,

תרתין בניפלי - לא אמרינן.

31. קב, ב

רס"י

[תניא:]

"מִצָּאָן רְצוּפִין וְאִין בִּינֵיהֶן מֵאַרְבַּע אַמוֹת עַד שְׁמוֹנֶה,
יֵשׁ לָהֶן תְּפוּסָה וְאִין לָהֶן שְׁכוּנַת קְבָרוֹת.
רְבִי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אָמַר מִשּׁוֹם רְבִי שְׁמַעוֹן:
רוֹאִין אֶת הָאֲמָצְעִים בְּאֵילוֹ אֵינָן,
וְהִשָּׂאָר מִצְטָרְפִין מֵאַרְבַּע אַמוֹת וְעַד שְׁמוֹנֶה".]

וְרַמִּי דְרַבְּנָן אֲדַרְבְּנָן,
וְרַמִּי דְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲדַרְבֵי שְׁמַעוֹן.

דְתַנְנָן³²⁶:

"כָּרָם הַנְּטוּעַ עַל פְּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמוֹת
רְבִי שְׁמַעוֹן אָמַר: אֵינוֹ כָּרָם.
וְחֻבְמַיִם אָמְרִים: הֲרִי זֶה כָּרָם, וְרוֹאִין אֶת הָאֲמָצְעִים בְּאֵילוֹ אֵינָן" (כלאים ה, ב).
קָשְׂיָא דְרַבְּנָן אֲדַרְבְּנָן,
וְקָשְׂיָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲדַרְבֵי שְׁמַעוֹן!

דְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֲדַרְבֵי שְׁמַעוֹן לֹא קָשְׂיָא:
הֵתָם - לֹא נִטְעִי אֵינְשֵׁי אֲדַעְתָּא לִיעָקֵר,
הֵכָא - זִימְנִין דְּמִיתְרַמָּא לִיהֵ בֵין הַשְּׁמִשׁוֹת וּמִיָּקְרִי וּמִנְחִי לִיהֵ.

דְרַבְּנָן אֲדַרְבְּנָן נְמִי לֹא קָשְׂיָא:
הֵכָא - בֵּינָן דְּמִינְגוּל לֹא מְקַרִי 'קָבֵר',
הֵתָם - מִימֹר אָמַר: הִי מִינֵיהּ דִּישְׁפִיר - שְׁפִיר, וְדָלָא שְׁפִיר - לִיהֵו לְצִיבִי.

הדרן עלך המוכר פירות